

Mervi Marttila

HOPUN ALUEEN TALOTOIMIKUNTA
Vanhuksen osallisuuden vahvistaminen hoivassa

Terveysten edistämisen koulutusohjelma
2014

HOPUN ALUEEN TALOTOIMIKUNTA
Vanhuksen osallisuuden vahvistaminen hoivassa

Marttila Mervi
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Terveystieteiden, ylempi AMK
Lokakuu 2014
Ohjaaja: Hirvonen, Eila
Sivumäärä: 53
Liitteitä: 9

Asiasanat: osallisuus, talotoimikunta, asukasraati, hyvinvointi

Opinnäytetyö toteutettiin kehittämistehtävänä. Kehittämistehtävän tavoitteena oli käynnistää ja mallintaa talotoimikunta palveluasumiseen ja tehostettuun palveluasumiseen Sastamalan Hopun palvelukeskuksen alueelle.

Toiminnalliselle opinnäytetyölle on tyypillistä, että tutkimustietoa kerätään kehittämisen kohteena olevasta ilmiöstä niin paljon, että se on yleistettävissä ja sovellettavissa laajemmin samankaltaisiin tapauksiin ja kohderyhmään. Kehittämistyön tutkimusote oli konstrukttiivinen, jossa tavoitteena oli luoda malli talotoimikunnalle. Konstrukttiivinen tutkimus voi nimenomaan olla normatiivista, eli mallintavaa, ohjaavaa ja suosittelevaa tutkimusta.

Kehittämistehtävä toteutettiin Sastamalassa Hopun palvelukeskuksen tehostetun palveluasumisen ja palveluasumisen kotien kanssa yhteistyössä. Varsinainen talotoimikunnan toteutus kesti syksystä 2012 syksyyn 2013. Käytettävä aineisto syntyi talotoimikunnan tapaamisista ja niiden pohjalta rakentuneista materiaaleista ja tapahtumista. Keskeisimmistä käsitteistä kerätty teoretinen tieto täydensi aineistoa. Talotoimikunnan keskeisiksi asioiksi nousivat materiaalin ja tapaamisten pohjalta ympäristöön, virkistystapahtumiin ja palveluihin liittyvät asiat. Näiden perusteella rakentui malli talotoimikunnalle.

Kehittämistehtävän aihe oli hyvin ajankohtainen viitaten esimerkiksi heinäkuussa 2013 voimaan astuneeseen lakiin ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalotoimikunnan tukemisesta sekä lain toimeenpanoa tukevaan laatu- ja palvelu- ja palvelujen parantamiseksi. Yhteiskunnassa tarvitaan uusia innovatiivisia ajatuksia lisäämään ja mahdollistamaan vanhuksen osallisuutta sekä huomioimaan, että vanhus on koko elämän polkuns ajan oman elämänsä aktiivinen toimija ja päättäjä.

INCREASING THE ELDERLY'S PARTICIPATION IN CARE IN SASTAMALA

Marttila, Mervi

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Health Promotion

October 2014

Supervisor: Hirvonen, Eila

Number of pages:53

Appendices:9

Key words: participation, house committee, residents' council, well-being

This thesis was carried out as a development task. The aim of the development work was to start and create a model for a house committee in different types of residential care in the residential centre of Sastamala. The research work was carried out as an action research.

It is typical for action research that the material collected of the phenomenon under study is extensive. As a result, it can be used for generalisations and applied to similar cases and target groups. A constructive approach was applied in the development task and the aim was to create a model for a house committee. Constructive research is usually normative and its purpose is to produce models, guidance and recommendations.

The development task was carried out in co-operation with different types of residential care homes in a residential centre in Sastamala. The actual house committee work was carried out from the autumn 2012 to the autumn 2013. The data consist of the material and happenings produced by the house committee meetings. The material was complemented with theoretical knowledge of the main concepts. The results show that the central issues in the house committees include the environment, recreational happenings and services. A model for a house committee was created on the basis of these central issues.

The development task is very topical because of the new act from July 2013. This act stipulates on supporting the functional capacity of the elderly and their social and health care services. It also includes quality recommendations for the implementation of the act to ensure good ageing and improvement of services. Society needs new, innovative ideas to increase and enable the elderly's participation and to acknowledge that an elderly person is an active actor and a decision-maker throughout his or her life.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	TOIMINTAYMPÄRISTÖN KUVAUS.....	8
3	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET	10
4	ASIAKASLÄHTÖISTEN PALVELUIDEN RAKENTAMINEN.....	10
4.1	Kansalaisosallistuminen.....	11
4.2	Asiakaslähtöisyys.....	13
4.3	Osallisuus ja osallistuminen.....	14
4.4	Elämänlaatu.....	15
4.5	Johtajuuden merkitys asiakaslähtöisten palveluiden rakentamisessa	18
5	TALOTOIMIKUNTA TEHOSTETUSSA PALVELUASUMISESSA – KEHITTÄMISTOIMINNAN SUUNNITTELU JA TOTEUTUS.....	19
5.1	Kehittämismenetelmän kuvaus	19
5.2	Kehittämistoiminnan vaiheet	21
6	TALOTOIMIKUNNAN KONSTRUKTION VAIHEET.....	23
6.1	Yhdessä kohti innovaatiota	23
6.2	Konstruktio testaus.....	24
6.2.1	Talotoimikunnan kokoukset	24
6.2.2	Yhteys yhteistyötyökumppaneihin	27
6.2.3	Talotoimikunnan järjestämät tapahtumat	28
6.2.4	Mainonta ja kokousmateriaali	30
6.3	Konstruktio saavuttamiseksi käytetyt teoriakytkennät	31
6.3.1	Talotoimikunta	31
6.3.2	Ympäristön merkitys ihmisen hyvinvoinnille	32
6.3.3	Vaikuttamismahdollisuudet palveluihin	34
6.3.4	Harrastustoiminta	34
6.4	Konstruktio soveltamisalueen laajuuden tarkastelu.....	36
6.4.1	Käytännön kokemukset mallin toteuttamiseen.....	36
6.4.2	Konstruktio tukena olevat innovaatiot.....	38
7	TALOTOIMIKUNNAN KEHITTÄMISTOIMINNAN JA MALLIN ARVIOINTI	39
7.1	Konstruktio	39
7.2	Konstruktio uskottavuus ja siirrettävyys.....	42
8	TALOTOIMIKUNNAN TULEVAISUUS JA VAIKUTUSTEN ARVIOINTI.....	45
	LÄHTEET.....	50
	LIITTEET	

Niiden puheessa ei siis ole mitään perää, jotka väittävät, että vanhana joudutaan olemaan syrjässä kaikesta toiminnasta: tämä on aivan samaa kuin jos väitettäisiin, että laivamatkalla perämies ei tee mitään, kun hän kaikessa rauhassa istuu perässä pidellen peräsintä sillä aikaa kun toiset kiipeilevät mastoissa, juoksevat pitkin käytäviä ja tyhjentävät ruumaa. Hän ei tee samaa kuin nuoret miehet, mutta sen sijaan hän hoitaa paljon tärkeämpää ja parempaa tehtävää. Suuria asioita ei saada aikaan ruumiinvoimalla, ketteryydellä tai nopeudella, vaan harkinnalla, arvovallalla ja mielipiteiden painavuudella. Kaukana siitä, että nämä ominaisuudet häviäisivät vanhuusiässä: silloin ne päinvastoin yleensä voimistuvat.

(Cicero 1992, 12-13.)

1 JOHDANTO

Kuulemme ja luemme päivittäin, että yhteiskuntaamme uhkaa tulevaisuudessa vanhusten määrän kasvu. Tämän aiheuttavat suurten ikäluokkien vanheneminen ja se, että ihmiset elävät yhä vanhemmiksi. Ennen 1940-luvun sotia me suomalaiset olimme yksi Euroopan sairaimmista kansoista. 1940-luvulla suomalainen mies eli keskimäärin noin 54-vuotiaaksi ja nainen keskimäärin 60-vuotiaaksi. Kansamme terveys on kuitenkin parantunut vuosien saatossa huomattavasti. Vuonna 2012 miesten elin-aikaodote oli jo yli 77 vuotta ja naisten yli 83 vuotta. Odotettavissa on, että elinajanodote nousee entisestään. On arvioitu, että vuosina 1975–1977 syntyneet miehet saavat elää keskimäärin 86-vuotiaiksi ja samoina vuosina syntyneet naiset 91-vuotiaiksi. (Tilastokeskuksen [www](http://www.stat.fi)-sivut 2014.) Eliniän piteneminen on merkki hyvinvointimme myönteisestä kehityksestä. Toisaalta myös varsinaisen vanhuuden alkamisen katsotaan siirtyneen myöhempään elämänvaiheeseen. Ihmisen elämänkaareen katsotaan nykyään kuuluvan neljä eri vaihetta aiemman kolmen asemesta. Aiemmin vanhuuden ajateltiin alkavan jo eläkeiästä, mutta nykyään puhutaan ”kolmannesta iästä”, kun tarkoitetaan aikaa juuri eläköitymisen jälkeen. (Valtioneuvosto 2004, 33-35.) Varsinaisen vanhuuden alkamisesta on monia mielipiteitä, mutta yleisessä keskustelussa vanhuus mielletään alkavaksi 80 ikävuoden tienoilla. On huomioitava, että vanheneminen ei etene elettyjen vuosien mukaan, vaan ihmiset vanhenevat eri tahtiin.

Eliniän piteneminen tuo mukanaan mahdollisuuksia. Yhä useampi siis saa elää vanhaksi. Tehtäväksemme jää yhdessä varmistaa, että vanhuus on hyvä ja laadukas elämänvaihe. Gerontologisesta näkökulmasta tarkasteltuna hyvään vanhuuteen kuuluu hyvä henkinen ja fyysinen toimintakyky ja aktiivinen elämä. Vanhuus ei tarkoita sitä, että pitää pysähtyä paikoilleen, ellei sitä itse halua. Vanhuksille tulee mahdollistaa osallistuminen ja vaikuttaminen aivan kuten muullekin väestölle. Heinäkuussa vuonna 2013 tuli voimaan laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä ikääntyneiden sosiaali- ja terveyspalveluista. Lain tarkoituksena on tukea ikääntyneen väestön hyvinvointia, terveyttä, toimintakykyä ja itsenäistä suoriutumista. Tarkoituksena on myös parantaa ikääntyneen väestön mahdollisuutta osallistua elin-

oloihinsa vaikuttavien päätösten valmisteluun ja tarvitsemiensa palvelujen kehittämiseen kunnassa. Lisäksi lain avulla pyritään parantamaan iäkkään henkilön mahdollisuutta saada laadukkaita sosiaali- ja terveyspalveluja sekä ohjausta muiden tarjolla olevien palvelujen käyttöön yksilöllisten tarpeittensa mukaisesti ja riittävän ajoissa silloin, kun hänen heikentynyt toimintakykynsä sitä edellyttää. Tavoitteena on vahvistaa iäkkään henkilön mahdollisuutta vaikuttaa hänelle järjestettävien sosiaali- ja terveyspalvelujen sisältöön ja toteuttamistapaan sekä mahdollistaa hänelle päätösvalta palveluita koskevista valinnoista. (Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista 980/2012, § 1.) Valtion näkökulmasta on todettu, että yhden ikäryhmän oikeus osallistua ja vaikuttaa tulee varmistaa lainsäädännöllä. Lain toteutuminen edellyttää uusia innovatiivisia ratkaisuja vanhustenhoivaan.

Yksi osatekijä niin kutsutun vanhuspalvelulain taustalla, oli syksyllä 2009 sosiaali- ja terveysministeriö nimeämä työryhmä, joka asetettiin valmistelemaan ehdotuksia ikäihmisten ympärivuorokautisten hoiva- ja hoitopalvelujen rakenteiden ja sisällön sekä asiakasmaksujen linjausten kehittämiseen. Työryhmä oli osa Kaste -ohjelman ja ikäihmisten palvelujen laatusuosituksen toimeenpanoa. Työryhmä esitti, että ympärivuorokautisen hoidon rakenteita muutetaan niin, että nykyisestä kolmella portaalla (tehostettu palveluasuminen, vanhainkodit, terveyskeskussairaaloiden osastot) tuotettavasta ympärivuorokautisen hoidon järjestelmästä siirrytään asteittain kohti yksipor- taista ympärivuorokautisen hoidon järjestelmää. Tavoitteena oli luoda ikääntyneiden ympärivuorokautisista hoitopaikoista koteja eikä lisätä laitospaikkaa hoitoa. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2010.)

Opinnäytetyöni aloitusvaihe osui ajankohtaan, jolloin vanhuspalvelulaki oli valmisteluvaiheessa ja siitä käytiin paljon julkista keskustelua. Samanaikaisesti Sastamalan ja Punkalaitumen alueilla oli meneillään rakennemuutos, jossa ikäihmisten asumispalveluissa laitoshoidon muutettiin tehostetuksi palveluasumiseksi. Tavoitteena oli, että ympärivuorokautinen hoitopaikka olisi ikääntyneen koti. Rakennemuutos vaati asenteiden muutosta niin organisaatiossa, henkilökunnassa, asiakkaissa kuin omaisissakin.

Sastamalassa on kehitetty vanhuspalveluita aktiivisesti vuosien saatossa. Jo vuonna 2005 Kokonainen Elämä Kotona – hankkeen myötä tehdyssä vanhustyön strategiassa

suunniteltiin talotoimikunnan tai asukasneuvoston perustamista vanhusten hoivakoteihin Sastamalassa. Asia jäi kuitenkin lepäämään muutamaksi vuodeksi kunnes keväällä 2012 palvelukoordinaattori järjesti talotoimikunnan suunnittelukokouksen, jossa henkilökunta sai esittää omia näkemyksiään. Varsinainen talotoimikunnan ensimmäinen kokous pidettiin syksyllä 2012. Talotoimikunnan käynnistämisen vastuu ei kuulunut kenenkään viranhaltijan vastuualueelle ja käynnistykseen talotoimikunta tarvitsee aluksi viranhaltijan tai viranhaltijoiden työpanosta. Opinnäytetyöni kautta talotoimikunnan käynnistäminen ja mallintaminen nousivat opinnäytetyöni aiheiksi.

2 TOIMINTAYMPÄRISTÖN KUVAUS

Opinnäytetyöni aiheena on talotoimikunta vanhusten tehostetussa palveluasumisessa. Kehitän teorian tiedon ja talotoimikunnan käytännön toteutuksesta kerätyn tiedon avulla mallin talotoimikunnasta. Mallin avulla talotoimikunnan tulisi olla siirrettävissä myös muihin asumispalveluyksiköihin. Kehittämistyössäni kuvaan talotoimikunnan käynnistämiseen liittyvät vaiheet.

Talotoimikunnan tavoitteena on lisätä ikääntyneen väestön osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia oman asuinympäristönsä sekä palveluidensa suunnitteluun sekä lisätä asukkaiden ja työntekijöiden hyvinvointia lisäämällä ympäristön viihtyisyyttä. Talotoimikunnan tavoitteena on lisätä toimijuutta yhteistyökumppaneiden kesken ja löytää uusia toimintamuotoja esimerkiksi alueella toimivien yrittäjien kesken. (Hopun alueen talotoimikunnan pöytäkirja 9.10.2012.)

Opinnäytetyön toteutusvaiheessa Sastamalan ja Punkalaitumen alueilla oli meneillään rakennemuutos, jossa ikäihmisten asumispalveluissa laitoshoidtoa muutettiin tehostetuksi palveluasumiseksi. Tavoitteena on, että ympärivuorokautinen hoitopaikka olisi ikääntyneen koti. Ajatusmallin muuttamiseksi niin asukkaiden, omaisten, henkilökunnan kuin organisaationkin keskuudessa tarvittiin uusia menetelmiä. Talotoimikunnan perustaminen linkittyi rakennemuutokseen. Yksi muutoksen eteenpäin vienti-

tapa on luoda uusi asiakaslähtöinen palvelusuunnitelma tehostettuun palveluasumiseen. Palvelusuunnitelman avulla asukkaita pyritään ohjaamaan heitä kiinnostavien palveluiden ja vapaa-ajan harrasteiden pariin asiakkaiden yksilöllisten kiinnostusten mukaisesti. Yhteistyössä viriketoimikunnan ja talotoimikunnan sekä muiden Hopun alueella toimintaa järjestävien yhteistyötahojen kanssa pyritään keräämään järjestettävä toiminta yhteen, jotta asukkaille saadaan kokonaisuus, josta palveluita voi valita. Yhteistyötä kolmannen sektorin kanssa on ikäihmisten palveluissa tehty jo pitkään. Talotoimikunnan avulla mietitään myös yhteistyömahdollisuuden avaamista yritysten kanssa. (Hopun alueen talotoimikunnan pöytäkirjat 2012.)

Niin kutsuttu Hopun alue sijaitsee Sastamalassa vanhan Vammalan taajama-alueella. Se koostuu Seniorikadun ja Lemmenpolun vuokra-asunnoista, Itsenäisyydentien palveluasunnoista ja Hopun palvelukeskuksen tehostetun palveluasumisen kodeista sekä pitkäaikaisesta laitoshoidosta. Alueen asukkaille on keväällä 2012 suunniteltu perustettavaksi talotoimikunta, jonka tehtävänä on kehittää alueen palveluja ja ympäristöä sekä saada asukkaiden ääni kuuluviin päätöksen teossa. Vanhus on oman elämänsä asiantuntija ja aktiivinen päätöksen tekijä. Osallistuminen ja vaikuttaminen eivät lopu siihen, kun ikääntynyt siirtyy omasta kodistaan jatkohoitopaikkaan. Yksi tapa osoittaa kunnioitusta vanhusväestöä kohtaan on kiinnittää huomiota ikääntyneiden asumisympäristöön ja ottaa ikääntyneet mukaan asuinympäristönsä ja palveluidensa suunnitteluun. Siksi opinnäytetyöni tehtävänä on perustaa Sastamalan Hopun alueelle Talotoimikunta, jonka tehtävänä on edistää ikääntyneiden mahdollisuutta vaikuttaa asuinympäristönsä ja palveluiden suunnitteluun sekä koota omaisia ja yhteistyökumppaneita toimimaan ikääntyneiden hyvinvoinnin edistämiseksi. (Hopun alueen talotoimikunnan pöytäkirjat 2012.)

Tässä opinnäytetyössä toiminta keskittyy vanhushoivaan, jota toteutetaan joko palveluasumisessa (ei yövalvontaa) tai ympärivuorokautisessa hoivassa. Hoivan piirissä oleva asiakas on tässä opinnäytetyössä vanhus. Vanhus -sanalla tarkoitan palveluiden tarpeessa olevaa asiakasta, jonka elämänpolku on pitkä jo taaksepäin

Opinnäytetyö toteutetaan yhteistyössä Sastamalan seudun sosiaali- ja terveystalouden ikäihmisten asumispalveluiden kanssa. Työelämäohjaajina toimivat asumispalvelujohtaja ja Taimintuvan tehostetun palveluasumisen yksikön esimies.

3 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Opinnäytetyön tarkoituksena on käynnistää ja mallintaa talotoimikunta palveluasumiseen ja tehostettuun palveluasumiseen Sastamalan Hopun palvelukeskuksen alueelle ja siten kehittää talotoimikunnasta toimintamuoto, joka jatkuu opinnäytetyön toteutuksen päätyttyäkin.

Opinnäytetyön tavoitteena on (1) mallintaa talotoimikunnan toiminta käytännön toteutuksen ja teorian pohjalta, (2) järjestää vaihtelua alueella asuvien vanhusarkeeseen ja saada omaiset osalliseksi toimintaan sekä (3) laatia kehittämissuositukset talotoimikunnan toteuttamiselle. Kehittämissuositukset pohjautuvat käytännön toteutuksen kautta saatuun tietoon, joka yhdistetään hankittuun teorian tietoon.

Kehittämistyön tutkimusote on konstrukttiivinen. Konstrukttiivinen tutkimus on normatiivista, eli mallintavaa, ohjaavaa ja suosittelevaa tutkimusta (Kasanen, Lukka & Siitonen 1991, 302–306 ja 314–316).

4 ASIAKASLÄHTÖISTEN PALVELUIDEN RAKENTAMINEN

Suomessa sosiaali- ja terveyspalvelut on organisoitu organisaatioiden tarpeista lähteviksi perustuen asiantuntijoiden näkemyksiin ja poliittisiin linjauksiin. Kuitenkaan palveluita ei ole olemassa ilman käyttäjiä. (Virtanen, Suoheimo, Lamminmäki, Ahonen & Suokas 2011, 8, 11.) Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmään kohdistuvat muutospainot ovat vauhdittaneet muutosta kohti asiakaslähtöisempiä palveluita. Suomi on kiinnittänyt lainsäädännössään ja erilaisissa toimintaohjelmissaan huomioita asiakaslähtöisyyteen ja näin ollut luomassa pohjaa asiakaslähtöisille palveluille ohjaamalla julkisen sektorin työskentelyä. (Virtanen ym. 2011, 8.) Sosiaali-

ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma, eli Kaste, toteutettiin vuosina 2008-2011. Ohjelman tavoitteena oli lisätä osallisuutta ja vähentää syrjäytymistä, edistää hyvinvointia ja vähentää eri väestöryhmien terveyseroja, sekä parantaa palveluiden laatua, vaikuttavuutta ja saatavuutta. Ohjelma korosti asiakkuuden merkitystä. (STM 2012a, 13.) Kaste-ohjelma vuosille 2012-2015 korostaa fyysisen, sosiaalisen ja henkisen terveyden edistämistä koko väestössä. Yhtenä kehittämisen osa-alueena Kaste-ohjelmassa vuosille 2012-2015 on ikäihmisten palveluiden ja rakenteen uudistaminen. Tämä pitää sisällään muun muassa laitospäivätoiminnan vähentämisen vanhusten ympärivuorokautisessa asumisessa ja sen sijaan vanhuksen vaikuttamismahdollisuuksien lisäämisen. (STM 2012b, 4, 24-25.)

Yksityinen sektori on lisännyt voimakkaasti asemaansa sosiaali- ja terveyssektorilla viime vuosina. Osittain tätä kautta on syntynyt uusia toimintamalleja ja palvelumuotoja, koska yksityisen sektorin tehokkuus- ja tuottavuusjärjestelmä on tullut myös hoivasektorille. Yksityinen sektori haastaa positiivisella tavalla suomalaisen julkisen sektorin. On todettu, että tehokkuutta saavutetaan edistämällä asiakkaiden omatoimisuutta ja palveluprosesseihin osallistumista sekä aktiivisuutta. STM:n ja Kaste-ohjelman arviointiin teetetyssä kyselyssä vuonna 2010 suurin osa järjestövastaajista, yritys vastaajista ja kuntavastaajista oli sitä mieltä, että asiakaslähtöisten toimintatapojen kehittämisellä on merkitystä palveluiden vaikuttavuuteen. Kyselyyn vastasi 203 vastaajaa, joista 190 henkilöä oli sitä mieltä, että asiakaslähtöisyys lisää vaikuttavuutta sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutuotannossa. (Virtanen ym. 2011, 8.)

4.1 Kansalaisosallistuminen

Vanhusväestön mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa on ollut vahvasti esillä niin mediassa kuin sosiaali- ja terveystalouden kehittämistoiminnassakin. Vanhusväestön osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista on katsottu tarpeelliseksi säätää erityislailla (Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystaloudesta 980/2012). Kansalaisvaikuttaminen ja kansalaisosallistuminen eivät kuitenkaan ole yhteiskunnassamme uusi keksintö vaan voidaan katsoa, että

suomalainen hyvinvointivaltio on aikoinaan syntynyt kansalaisjärjestöjen vaikutuksesta. Tarkoin organisoidussa palvelujärjestelmässämme kansalaisosallistumiselle on annettu viime vuosikymmeninä kovin vähän jalansijaa. Kansalaisosallistuminen lähtee liikkeelle jo perustuslaistamme. ”Julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon.” (Perustuslaki 731/1999 § 14.)

Kuntalain (365/1995) § 27 määrää, että valtuuston on huolehdittava, että kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on edellytykset osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Osallistumista ja vaikuttamista voidaan edistää erityisesti valitsemalla palvelujen käyttäjien edustajia kunnan toimielimiin, järjestämällä kunnan osa-aluetta koskevaa hallintoa, tiedottamalla kunnan asioista ja järjestämällä kuulemistilaisuuksia, selvittämällä asukkaiden mielipiteitä ennen päätöksentekoa, järjestämällä yhteistyötä kunnan tehtävien hoitamisessa, avustamalla asukkaiden oma-aloitteista asioiden hoitoa, valmistelua ja suunnittelua, sekä järjestämällä kunnallisia kansanäänestyksiä.

Sosiaali- ja terveysministeriö (STM) julkaisi vuonna 2013 Laatusuosituksen hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi. Yksi suosituksen keskeisistä periaatteista on turvata iäkkäiden osallisuuden monimuotoisuus niin, että heidän äänensä vaikuttaa yhteiskunnassa heitä koskevien palveluiden suunnittelemiseen ja toteuttamiseen. STM näkee ikääntyneen osallisuuden mahdollisuutena olla vaikuttamassa yhteisönsä jäsenenä yhteisön toimintaan ja palveluiden suunnitteluun. (STM 2013, 17.)

Kansalaisosallistumisessa hyvinvointipalveluissa on kyse halusta tietää ja halusta vaikuttaa. Tätä edesauttavat päätösten läpinäkyvyys ja avoimuus, erilaiset kansalaisraadit, alueneuvostot ja aluebudjetit. Kansalaisosallistumisessa on kyse myös halusta tehdä itse, eli olla itse toimijana, osallistua suunnitteluun ja kehittämiseen sekä halusta tulla kohdelluksi tasavertaisena ja oikeudenmukaisesti. Oikeudenmukaisuuden ja tasavertaisuuden taustalla ovat sosiaalisten oikeuksien toteutuminen ja palvelujen arvopohja. Demokratiaan sisältyy oletus kaikkien ihmisten samanarvoisuudesta ihmisinä riippumatta esimerkiksi siitä, rakentuuko heidän tietopohjansa ammatilliseen tietoon tai kokemustietoon. (Matthies 2012, 23-33.) Vanhuksille, jotka asuvat hoi-

van piirissä, on luotava väylä ja mahdollisuus vaikuttaa edelleen lähipalveluihinsa, ympäristöönsä ja kaikkeen mistä heidän hyvän elämänsä tulisi koostua. Hoivan piirissä olevilla vanhuksilla ei välttämättä enää ole mahdollisuutta osallistua esimerkiksi kunnallisiin luottamustehtäviin, kuten valtuustoon tai lautakuntiin. Siksi heille on perusteltua luoda omat puitteet demokratian toteutumiselle. Ympäri vuorokautisen hoivan piirissä asuvalla vanhuksella ei välttämättä ole mahdollisuutta vastata esimerkiksi kirjallisiin mielipidekyselyihin. Vanhusten toiveiden ja mielipiteiden kuulemiseksi tarvitaan luovia menetelmiä.

4.2 Asiakslähtöisyys

Asiakkuutta lähestytään eri näkökulmista. Asiakkaalla on olemassa oikeudellinen asema, jota sosiaali- ja terveydenhuollossa säätelevät muun muassa laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000) ja heinäkuussa 2013 voimaan tullut laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalveluista (980/2012). Keskeinen asiakslähtöisyyden ohjaaja vanhuspalveluiden toteuttamisessa on laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalveluista. Laki korostaa ikääntyneiden mahdollisuuksia vaikuttaa elinolojaan koskevien päätösten valmisteluun. Ikääntyneiden tulisi myös osallistua palvelujen kehittämiseen ja saada vaikuttaa omien palveluidensa sisältöön ja toteuttamiseen. Palvelut olisi toteutettava niin, että iäkäs henkilö voi kokea elämänsä turvalliseksi, merkitykselliseksi ja arvokkaaksi. (Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalveluista 980/2012.) Kuluttajanäkökulmasta tarkasteltuna asiakkaalla tulee olla ”sanansa sanottavana” palveluiden kehittämiseen, suunnitteluun ja toimeenpanoon, koska asiakas maksaa palveluista joko suoraan omilla rahoillaan tai välillisesti maksamiensa verojen kautta (Virtanen ym. 2011, 17).

Asiakslähtöisyyden yksi määritelmä on, että asiakslähtöisyys nähdään toiminnan arvoperustana. Asiakas kohdataan ihmisarvoisena yksilönä hänen hyvinvointivajeestaan riippumatta. Asiakslähtöisyyden taustalla on asiakasymmärrys (customer insight), joka koostuu asiakkaan tarpeista, kyvyistä ja ominaisuuksista. Laajaan asiakasnäkemykseen kuuluu, että asiakas nähdään yksilöllisenä palvelujen käyttäjänä,

jonka taustalla ovat omat henkilökohtaiset tarpeet, jotka taas voidaan kiinnittää laajempaan viitekehykseen kuten lähiympäristöön ja yhteiskuntaan. Asiakkaan oman elämän kautta tuleva asiantuntemus tekee hänestä tasavertaisen kumppanin työtekijän kanssa palveluprosessissa. (Virtanen ym. 2011, 10, 18.)

4.3 Osallisuus ja osallistuminen

Osallistuminen käsitteenä voidaan nähdä synonyymina itsemääräämisoikeudelle, yhdenvertaisuudelle ja toimijuudelle. Osallisuudessa asiakas nähdään toiminnan subjektina. Osallistumista voi olla osallistuminen itse palvelutapahtumaan tai osallistuminen palveluprosessin kehittämiseen. Osallistuminen palvelutapahtumaan on henkilökohtaista ja osallistuminen palveluprosessiin on kollektiivista. (Virtanen ym. 2011, 29.)

Vanhusten osallisuuden turvaamisessa on huomioitava vanhusten joukon heterogeenisyys. Lapsille on asetettu tietyt kehitystasot ikäryhmien mukaan. Ihmisen saavuttaessa vanhuusiän, on hänellä pohjalla erilaisia elämän kokemuksia ja erilaisia taitoja. Näiden taitojen ja kykyjen käytön monipuolinen hyödyntäminen tulee varmistaa myös ympärivuorokautisessa asumisessa. Vuosi 2012 oli aktiivisen ikääntymisen ja sukupolvien välisen solidaarisuuden eurooppalainen teemavuosi. Sosiaali- ja terveysministeriö julkaisi Suomen kansallisen toimintasuunnitelman (STM 2011). Suunnitelman mukaan asiakkaalla on oltava mahdollisuus ja oikeus osallistua omaa palveluaan ja hoitopaikkaansa koskevaan päätöksentekoon. Osallisuus tarkoittaa, että ihminen on vanhanakin yhteisönsä täysivaltainen jäsen. Mahdollistamalla vanhuksen osallisuus, tuetaan ja vahvistetaan hänen sosiaalista toimintakykyään sekä vahvistetaan sosiaalista yhteenkuuluvuuden tunnetta. (STM 2011, 9.)

Osallistuminen tuo palveluiden kehittämiseen uusia ideoita ja innovaatioita. Osallistuminen ja osallisuus voivat uudistaa kokonaisuudessaan palveluiden sisältöä ja toteutustapaa. Osallistamalla palveluiden käyttäjät palveluiden kehittämiseen, palvelut myös kohdistuvat paremmin tarpeeseen. (Matthies 2012, 23-33.)

Kun puhutaan vanhuksen toimijuudesta hoivan piirissä, nähdään usein vain vanhuksen kyky suoriutua päivittäisistä toiminnoistaan, kuten hygieniasta huolehtimisesta tai ruokailusta (esimerkiksi Räsänen 2011 ja Matilainen, Poutanen & Susi 2011). Toimijuuteen liittyvä itsemääräämisoikeus nähdään oikeudeksi päättää päivittäisten rutiinien ajankohdasta tai sisällöstä. Jotta jatkossa toimijuus hoivan piirissä tarkoittaisi vanhuksille muutakin kuin päivittäisistä rutiineista selviytymistä, tarvitaan uusia innovaatioita.

4.4 Elämänlaatu

Elämänlaatu on laaja käsite, jota voidaan tarkastella useista eri tulokulmista. Koettu elämänlaatu tarkoittaa yksinkertaistettuna sitä, millaisena ihminen kokee hyvän elämän. Elämänlaadun perusulottuvuuksina pidetään yleensä fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista ulottuvuutta. Näiden perustana on WHO:n terveyskäsitys, jonka mukaan terveys ei ole vain sairauden puuttumista vaan täydellinen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tila. Elämänlaatuun vaikuttaa myös ympäristö, jonka WHO lisäsi määritelmäänsä vuonna 1998. (WHO 2002.)

Eri tieteenalat ovat tutkineet elämänlaatua omista tulokulmistaan. Vanhusten, ja erityisesti huonokuntoisten vanhusten, elämänlaadun tutkimus on kuitenkin ollut vähäistä. Ympäri vuorokautisen hoivan piiriin muuttavat vanhuksset ovat asuneet kotona jo niin pitkään kuin mahdollista ja ovat usein muuttovaiheessa jo huonokuntoisia. Valtaosalla on dementoiva sairaus. Täysin toisten avun varassa olevien vanhusten osallistuminen tutkimuksiin on haasteellista. Esimerkiksi kuitenkin Tester ym. ovat tutkineet vuonna 2004 pitkäaikaishoidossa olevien ihmisten elämänlaatua. Elämänlaadun keskeisiksi osatekijöiksi pitkäaikaishoidossa nousivat neljä kokonaisuutta: itsetunto, ihmissuhteet, ympäristö ja merkitykselliset ihmissuhteet. (Tester, Hubbard, Downs, Mac Donald ja Murphy 2004, 209-224.) Niin kutsutut peruselementit elämänlaatua tukevaan hoivaan voidaan määritellä myös fyysisen ja psyykkisen hyvinvoinnin, sosiaalisten suhteiden ja identiteetin sekä ympäristön ja voimavarojen mukaan. Tämän mukaan fyysisen hyvinvointiin liittyy itsenäisyyden ja omatoimisuuden tukeminen ja tarvittava hoiva ja kuntoutus. Psyykkiseen hyvinvointiin kuuluu emotionaalinen tukeminen ja rohkaisu. Sosiaaliseen hyvinvointiin sisältyvät mahdol-

lisuudet erilaisiin aktiviteetteihin ja mahdollisuus kulttuuriin. Ympäristöön ja voimavaroihin sisältyvät mahdolliset tukipalvelut ja asuinympäristö. (Vaarama & Tiit 2007, 168-195.)

Ihmisen toimintakykyä tarkastellaan usein ulkopuolisen arvioijan näkökulmasta. Toinen ihminen mittaa tiettyjä asioita mahdollisimman objektiivisesti. Vanhuksen psyykkistä toimintakykyä voi tarkastella myös hänen omista tuntemuksistaan lähtien. Miten hän kokee oman toimintakykynsä ja miten hän suhteuttaa sen yhteisöön ja ympäristöön. Ympäristö ja yhteisö -näkökulma toimintakyvyn tarkastelussa laajentaa yksilöllisten voimavarojen lisäksi toimintakyvyn tarkastelun vanhuksen vuorovaikutuksellisiin ja yhteisöllisiin voimavaroihin. Merkittävää on tunnistaa vanhuksen oma kokemus mahdollisuuksista vaikuttaa omaan elämään ja vanhuksen omat yksilölliset elämän tavoitteet ja elämän mielekkyyteen vaikuttavat tekijät. Nämä ovat jokaisella yksilöllisiä. Laajasti tarkasteltuna toimintakyky voidaan määrittää ihmisen kyvyksi selviytyä hänelle itselleen merkityksellisistä jokapäiväisistä toiminnoista siinä ympäristössä, jossa hän arkeen elää niin, että hän on itse tyytyväinen. Psyykkinen toimintakyky on henkistä hyvinvointia, motivoitumista, mielialaa ja itsearvostusta. Vanhuksella psyykkistä hyvinvointia yleisimmin rajoittavat sairaudet ovat depressio, muistihäiriöt ja dementia. (Heimonen 2007, 13-20.)

Jos vanhus ei enää jaksaa tehdä samoin kuin ennen ja hän siirtyy enemmän ”elämän tarkkailijaksi”, niin helposti ajattelempa, että myös hänen henkinen virkeytensä ja osallistumisensa vähenee. Ihminen on koko elämänsä ajan kuitenkin aktiivinen, jokainen omien voimavarojensa ja tahtonsa mukaan. Henkinen vireys ja virkeys voi säilyä kuolemaan asti vaikka fyysinen toimintakyky on paljonkin rajoittunut. On tärkeää antaa vanhuksen henkiselle vireydelle tilaa.

Vanhuksen tarvitessa enemmän hoivaa, ongelmaksi nousee usein kuka määrittelee vanhuksen hoivan tarpeet ja millä perusteella. Onko hän itse toimintakyvystään huolimatta asioistaan päättävä ihminen vai määritteleekö hoivan tarpeen kenties lääkärin diagnoosi tai hänen perheensä. Vanhuksista puhuttaessa mainitaan usein juuri heidän (hoivan) tarpeensa ja unohdetaan heidän aktiivinen roolinsa oman elämänsä asiantuntijoina ja aktiivisina osallistujina. Tämän hetkinen hoivajärjestelmämme ei

vieläkään tarjoa riittävästi tilaa vanhuksen aktiivisemmalle toiminnalle. Sille ei löydy aikaa eikä aina haluakaan. (Räsänen 2011, 31.)

Vanhuksen elämänlaatua tarkastellessa nousee erityisesti esiin psyykkinen ja sosiaalinen elämänlaatu, koska osallisuus ja toimijuus liittyvät näihin osa-alueisiin. Vanhuksella, joka asuu hoivan piirissä, saattaa psyykkinen toimintakyky olla alentunut. Tämä voi näkyä älyllisten toimintojen, persoonallisuuden, minäkuvan ja elämänhallinnan muutoksina. Toimintakyvyn alenemisestaan huolimatta vanhus on arvokas: hänellä on oikeus kokea tyytyväisyyttä, hyvää oloa ja yksilöllisyyttä. Hyvinvointia lisää elämän tarkoituksellisuus, pystyvyys ja suoriutuminen. Elämänlaadun sosiaaliseen ulottuvuuteen liittyvät ihmisen osallisuus ja yhteisöllisyys. Vanhukset käyttävät sosiaalista toimintakykyään yhteiskunnan määrittelemissä toimintaympäristöissä. Jos ihminen on ollut aiemmassa elämässään sosiaalisesti aktiivinen, tulisi hänellä löytyä tähän myös vanhana mahdollisuus. (Räsänen 2011, 75-78.)

Suurimmalla osalla hoivan piirissä olevista vanhuksista on muistiongelmia. Tulevaisuudesta ennustetaan, että hoivan piiriin tulevat pääsemään vain vanhukset, joilla on kognitiivisia (muisti) ongelmia. Vanhukset, joiden fyysinen toimintakyky on alentunut, pystytään hoitamaan kotona. Muistiongelmaisen vanhuksen mahdollisuudet tehdä itsenäisiä päätöksiä ja valintoja rajoittuvat. Tämä uhkaa hänen asemaansa ja arvoaan yhteiskunnan jäsenenä. (Räsänen 2011, 84.)

Räsänen (Räsänen 2011, 167-170.) on tehnyt Lapin yliopistolle tutkimuksen ikääntyneiden asiakkaiden elämänlaadusta ympärivuorokautisessa hoivassa sekä hoivan ja johtamisen laadun merkityksestä sille. Räsänen tutkimuksen perusteella ei-muistihäiriöisten asukkaiden elämänlaadun kokonaisuus koostui ympärivuorokautisessa asumisessa turvallisena, terveellisenä ja sosiaalisena selviytymisenä. Vanhukselle tärkeää oli asuminen ja riittävä hoiva, jossa hän sai tyydytettyä perustarpeensa, hänellä oli riittävästi ihmissuhteista ja hän sai osallistua ja tulla kuulluksi sekä hyväksytyksi. Muistisairaiden vanhusten elämänlaadun tutkimiseen käytettiin havainnointia. Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että muistisairaille ympärivuorokautisen hoivan tärkein tehtävä on tunnelähtöinen: olla lähellä, tuoda turvaa, kohdata ja koskettaa. (Räsänen 2011, 167-170.)

4.5 Johtajuuden merkitys asiakaslähtöisten palveluiden rakentamisessa

Asiakaslähtöisessä kulttuurissa asiakkaan tulisi olla tasavertaisessa asemassa palvelutuottajan kanssa ja asiakkaalla tulisi olla mahdollisuus vaikuttaa palveluun. Ilman riittävää tiedonsaantia asiakas ei ole tasavertaisessa asemassa. Palvelutuottajan asiakasperiaatteista viestiminen edesauttaisi asiakkaan ymmärrystä palvelutuottajan suhtautumisesta asiakkaaseen. Tärkeää olisi, että palvelutuottajan asiakkuuden ”avainsanat” olisivat myös henkilökunnan hallussa, koska tämä on perusta palvelukulttuurin muutokselle. Sosiaali- ja terveystieteissä henkilökunta tuottaa asiakaskohtaukset arjessa. Tehokas tiedottaminen palvelutuottajan malleista ja toimintatavoista varmistaa henkilöstön yhdenmukaisen asiakastyön palvelutilanteissa. Asiakaslähtöisyyden yksi määritelmä on, että asiakaslähtöisyys nähdään toiminnan arvoperustana. Asiakas kohdataan ihmisarvoisena yksilönä hänen hyvinvointivajeestaan riippumatta. Asiakaslähtöisyyden taustalla on asiakasymmärrys (customer insight), joka koostuu asiakkaan tarpeista, kyvyistä ja ominaisuuksista. Laajaan asiakasnäkemykseen kuuluu, että asiakas nähdään yksilöllisenä palvelujen käyttäjänä, jonka taustalla ovat omat henkilökohtaiset tarpeet, jotka taas voidaan kiinnittää laajempaan viitekehykseen kuten lähiympäristöön ja yhteiskuntaan. Asiakkaan oman elämän kautta tuleva asiantuntemus tekee hänestä tasavertaisen kumppanin työntekijän kanssa palveluprosessissa. (Virtanen ym. 2011, 27.)

Tärkeä resurssi asiakaslähtöisessä toimintakulttuurissa on henkilökunnan ohjaus asiakaslähtöiseen palvelukulttuuriin. Asennemuutoksen juurruttaminen kohti asiakaslähtöisempiä toimintatapoja perustuu asiakaslähtöisten arvojen ja periaatteiden käytännön toteuttamiseen johtamistasolla. Tekesin tekemissä tapaustutkimuksissa kävi ilmi, että esimiehen kannustus ja rohkaisu oman osaamisen hyödyntämiseen ja toimintatapojen uudistamiseen on merkittävä tekijä aktiivisen vuorovaikutuksen parantamisessa. Asiakaslähtöisten työskentelytapojen käyttäminen arjessa vaatii systemaattista työskentelyä sen esiin nostamiseksi arjessa. (Virtanen ym. 2011, 47.) Usein sosiaali- ja terveysalan työntekijät ajattelevat työskentelevänsä asiakaslähtöisiä toimintatapoja noudattaen arjessa. Tärkeää on kyseenalaistaa arjen toimintatapoja ja kehittää niitä ennakkoluulottomasti.

Asiakaskeskeisessä palveluiden kehittämistavassa asiakkaat pääsevät ottamaan kantaa palveluihin palveluiden suunnitteluvaiheessa. Aloite kehittämiseen tulee yleensä palvelutuottajalta ja asiakkaan rooli on kommentoida jo olemassa olevia palveluita. Kehittämismalli on puhtaasti asiakaslähtöinen kun asiakkaat pääsevät kehittämään palveluita täysin puhtaalta pöydältä, mahdollisesti testaamaan uusia palveluita tai luomaan erilaisia palveluvaihtoehtoja. (Virtanen ym. 2011, 36.)

5 TALOTOIMIKUNTA TEHOSTETUSSA PALVELUASUMISESSA – KEHITTÄMISTOIMINNAN SUUNNITTELU JA TOTEUTUS

5.1 Kehittämismenetelmän kuvaus

Toiminnallisessa opinnäytetyössä yhdistetään ammatillinen taito ja tieto, tutkiva tekeminen ja ammatillinen viestintätaito. Toiminnalliselle opinnäytetyölle on tyypillistä, että tutkimustietoa kerätään tutkittavasta ilmiöstä niin paljon, että se on yleistettävissä ja sovellettavissa laajemmin samankaltaisiin tapauksiin ja kohderyhmään. Kerätty tieto analysoidaan viitekehyksen ja tietoperustan kautta. Tiedon tuleville käyttäjille jää mahdollisuus tulkita tulokset päätöksen teon ja ratkaisujen tueksi haluamallaan tavalla. Toiminnallisessa opinnäytetyössä korostuu asema viitekehyksen, lähteiden ja tutkimustiedon välillä. Toiminnallisen opinnäytetyön muotoon kuuluvat toiminnallinen osuus, eli ammatillisen tiedon, taidon ja tutkivan tekemisen näyte sekä raporttiosuus, joka muuttaa tutkittavan tekemisen sanalliseen muotoon. (Vilkka 2010.)

Tämä kehittämistehtävä toteutetaan käyttäen konstruktivistista tutkimusotetta. Konstrukttiivinen tutkimus voi edustaa normatiivista, eli mallintavaa, ohjaavaa ja suosittelevaa tutkimusotetta. Konstrukttiivinen tutkimus voidaan nähdä yhtenä soveltavan tutkimuksen muotona, jonka ominaisuuksiin liittyy uuden tiedon tuottaminen. Uuden tiedon tavoitteena on saada aikaan jonkinlainen uusi sovellus tai tavoite. Konstruktii-

viselta tutkimusotteelta edellytetään innovatiivisuutta. Luodun sovelluksen tai tavoitteen taustan tulee olla teoreettisesti perusteltu ja sillä pyritään luomaan ratkaisu käytännön ongelmaan. Konstruktiivisessa tutkimuksessa tärkeää on ongelman ja sen ratkaisun liittäminen kerääntyneeseen tietoon. Konstruktiivinen tutkimus pohjautuu usein suppeaan tutkimuskohteiden määrään. (Kasanen ym. 1991, 302–306 ja 314–316.)

Konstruktiivisen tutkimuksen seurauksena syntyy konstruktio, joka yleensä on jotakin uutta. Syntyneen konstruktion toimivuus testataan usein käytännössä. Joskus käytännön testausta ei tehdä esimerkiksi aika- ja resurssipulan vuoksi. Tällöin konstruktio jää periaatteelliseksi ratkaisuksi. (Kasanen ym. 1991, 302.) Tämän kehittämistehtävän ensisijainen konstruktio on tuottaa malli talotoimikunnalle. Lisäksi kehittämistehtävän tavoitteena on käynnistää talotoimikunnan toiminta. Kehittämistyössä syntyneen konstruktion toimivuus testataan toteuttamalla talotoimikunnan mallia käytännössä. Varsinainen osallisuuden lisäämisen arviointi jää puuttumaan, mikä on ominaistakin konstruktiiviselle tutkimukselle. (Kasanen ym. 1991, 302.)

Konstruktiivinen tutkimusote soveltuu yhdistämään analyyttisen mallin rakentumisen, tieteellisen ongelmaratkaisun sekä konsultoinnin. Analyyttisessä mallinrakentuksessa saavutettu ratkaisu on kestävästi todistettu, mutta käytännön toimivuus saattaa jäädä testaamatta. Tieteellisessä ongelmaratkaisussa luodaan tieteellinen ratkaisu vain yhtä ainutlaatuista ongelmaa varten. Konsultoinnissa taas luodaan käytännössä toimiva malli, jota ei perustella tieteellisesti. (Kasanen ym. 1991, 316.) Konstruktivismin avulla pyritään ratkaisemaan ongelma, luomalla uusi konstruktio. Ongelmaan pyritään löytämään ratkaisukeino ja saamaan aikaan muutos. Kehitetty konstruktio testataan käytännössä ja arvioidaan saatu hyöty. Teoria syntyy toiminnan kautta ja muutos sidotaan teoriaan. Tutkija tuntee lähtötilanteen ja konstruktion vaikutuksen lopputulokseen. Konstruktivismi ei voi olla konsulttityötä vaan tutkija on mukana rakenteissa. (Hirvonen 2012.)

Konstruktiivista tutkimusta voidaan havainnollistaa jakamalla työ eri vaiheisiin. Ensin etsitään relevantti ja tutkimuksellisesti mielenkiintoinen ongelma. Tämän jälkeen hankitaan esiymmärrys tutkimuskohteesta, jonka pohjalta luodaan teoreettiset raamit tutkimukselle. Innovaatiovaiheessa konstruoidaan ratkaisumalli. Ratkaisu testataan

käytännössä, eli osoitetaan konstruktion oikeellisuus. Joissain tutkimuksissa tämä vaihe saattaa jäädä pois. Seuraavaksi osoitetaan konstruktion saavuttamiseksi käytetyt teoriakytkennät ja pyritään osoittamaan ratkaisun tieteellinen uutuusarvo. Lopuksi tarkastellaan ratkaisun soveltamisalueen laajuutta. (Kasanen ym. 1991, 306.) Kehittämistehtävänä vaiheet perustuvat edellä mainittuun Kasanen ym. kehittämään tutkimuksen suorittamiseen käytettyyn työn vaihejakomalliin (kuva 1).

Taulukko 1 Kehittämistehtävän suorittamisessa käytetty työn vaihejakomalli

Empiirinen induktio	1. Tutkimusongelma Relevantin ja tutkimuksellisesti mielenkiintoisen ongelman etsiminen
	2. Teoreettisen raamit ja määritelmät Esiymmärryksen hankinta tutkimuskohteesta
Teoreettinen deduktio	3. Mallintaminen ja oletukset Innovaatiovaihe, ratkaisumallin konstruointi
Empiirinen todentaminen	4. Empiirisen analyysimallin todentaminen Ratkaisujen testaus todisteaineiston saamiseksi konstruktion oikeaan osumisesta
	5. Johtopäätökset ja pohdinnat Ratkaisussa käytettyjen teoriakytkentöjen näyttäminen ja ratkaisun tieteellisen uutuusarvon osoittaminen. Ratkaisun soveltamisalueen laajuuden tarkastelu

(Kasanen ym. 1991, 306.)

5.2 Kehittämistoiminnan vaiheet

Tässä kappaleessa käyn läpi kehittämistehtävänä eri vaiheita perustuen Kasanen ym. esittämään konstruktiivisen tutkimuksen suorittamisessa käytettyyn työn vaihejakomalliin (Kasanen ym. 1991, 306). Kehittämistehtävänä toteutus lähti liikkeelle mielenkiintoisen ja relevantin tutkimusongelman etsimisestä. Tutkimusaiheiden hyviksi lähteiksi voidaan nähdä vuoropuhelu käytännön edustajien kanssa. (Metodixin www-sivut 2014.) Aluksi keskustelin organisaation vahvojen terveyden edistämisen asiantuntijoiden kanssa. He ovat Sastamalan seudun sosiaali- ja terveystalouden palvelukoordinaattori, hyvinvointikoordinaattori ja asumispalvelujohtaja. Lisäksi seurasin eri medioissa käytäviä ajankohtaisia aiheita, jotka liittyivät vanhuksiin. Näin haaru-

koin tulevan kehittämistyöni aihetta. Oli ajatuksia ikääntyneille tarjottavasta ”korttelikerhosta”, osallisuuden lisäämisestä, hyvinvoinnista. Eri medioissa oli esillä vanhuspalvelulaki ja vanhusten osallisuuden ja osallistumisen mahdollisuudet. Alkoi muotoutua ajatus talotoimikunnasta. Se tulisi olemaan tietäntyyppinen asukasneuvosto, joka kehittäisi ympäristön viihtyvyyttä. Tiedon lisääntyessä huomio kiinnittyi ikääntyneiden osallisuuteen, jota tuolloin tuloillaan ollut niin kutsuttu vanhuspalvelulakikin korosti. Siis osallistuminen, vaikuttaminen ja ympäristön viihtyisyys.

Seuraavaksi alkoi esiymmärryksen hankinta tutkimuskohteesta. Kohdeorganisaatio oli minulle entuudestaan hyvin tunnettu, olin työskennellyt itse organisaatiossa noin 10 vuotta. Tein kirjallisuuskatsausta. Aloitin tekemällä kirjallisuushaulla Mediciin. Hakusanoina olivat osallisuus, asukasneuvosto, asukasraati, talotoimikunta ja vaikutusmahdollisuudet. Tein hakuja myös google scholarin avulla. Parhaimmaksi kirjallisuushaun tavaksi tässä työssä nousi niin sanottu manuaalihaku, jossa kirjallisuutta löydetään aikaisempien julkaisujen lähdeluetteloista. (Salminen 2011, 6-22.)

Mallintaminen on konstruktiiivisen kehittämisen kolmas vaihe. Tähän vaiheeseen kuuluu innovointi ja ratkaisumallin konstruointi. (Kasanen ym. 1991, 306.) Innovaatiovaihe alkoi ensimmäisestä talotoimikunnan kokouskutsusta. Jostakin oli lähdeittävä liikkeelle. Suunnittelin kutsun ja tein tarvittavat etukäteisjärjestelyt. Halusin tässä kohtaa vielä jättää mallin varsin avoimeksi, jotta nimenomaan asiakaslähtöiselle suunnittelulle jäisi tilaa. Kehittämistehtävässäni mallin luominen on tavoitetilä, joka saavutetaan konstruktion avulla. Malli kuvaa usein innovaatiossa syntynyttä toteutusta. Malli on tavallaan esitys siitä, millainen innovaation tulisi olla. Malli on siis tavoitetilan kuvaus. Tavoitetilä kannattaa kuvata yksityiskohtaisesti, koska silloin voidaan arvioida onko se tavoitettavissa ja toteutettavissa. Lisäksi voidaan arvioida mitä hyötyä tavoitetilasta on ja mitä mahdollisia sivuvaikutuksia sillä on. (Järvinen & Järvinen 2004, 113.) Innovointivaihe kulki rinnakkain toimivuuden testauksen kanssa, koska malli kehittyi käytännön toteutuksen kautta. Talotoimikunnan toimintamuoto kehittyi jokaisen käytännön toteutuksen kautta. Oli suunniteltava kokousmateriaali: esityslistat, kokouskutsut, pöytäkirjat. Myös tiedonkulkuun ja mainontaan tuli panostaa. Samanaikaisesti täydentyi edelleen myös esiymmärryksen syventäminen. Löysin vielä enemmän materiaalia elämän laadusta hoivassa, osallisuudesta ja ympäristön merkityksestä hyvinvoinnille (esimerkiksi Räsänen 2011, Virtanen ym. 2011,

Tapaninen ym. 2002). Oma näkökulmani laajeni sitä enemmän, mitä enemmän löysin lisää teoriapohjaa aiheelle

Merkittävä osa kehittämistehtävää oli ratkaisun toimivuuden testaus. Konstruktion luominen on ongelmaratkaisua, jolla pyritään saamaan aikaiseksi jotakin uutta. Konstruktiolle on ominaista, että sen toimivuus todennetaan. Voidaan katsoa, että konstruktiivinen tutkimus edellyttää saavutetun konstruktion testaamista käytännössä. Joissain tutkimuksissa käytännön testaus on eriytetty eri tutkimukseksi esimerkiksi aikapulan vuoksi. (Kasanen ym. 1991, 302, 317.) Toimivuuden testaus sisälsi talotoimikunnan kokoukset, joita toteutin syksystä 2012 syksyyn 2013 ja neljän virkistystapahtuman organisoinnista vastaaminen. Lisäksi vastasin talotoimikunnan materiaalista ja mainonnasta.

Ratkaisussa käytetyt teoriakytkennät ja ratkaisun tieteellisen uutuusarvon osoittaminen tulee esiin opinnäytetyön kappaleessa 5.3. Ratkaisun soveltamisalueen laajuuden tarkastelu on esitetty opinnäytetyön kappaleessa 5.4. Tutkimuksen liittämällä empiiriseen käytäntöön on konstruktiivisessa tutkimusotteessa merkittävä rooli. Tutkimusotteessa korostuu tavoite luovuuteen ja innovatiivisuuteen, joita hyödyntämällä voidaan luoda jotakin uutta. (Kasanen ym. 1991, 317.)

6 TALOTOIMIKUNNAN KONSTRUKTION VAIHEET

6.1 Yhdessä kohti innovaatiota

Kehittämistehtäväni aiheen valintaan vaikuttivat jo aiemmin mainitsemani keskustellut Sastamalan seudun sosiaali- ja terveystalotoimikunnan palvelukoordinaattorin, hyvinvointikoordinaattorin ja asumispalvelujohtajan kanssa. Ajatus talotoimikunnan käynnistämisestä oli noussut kuitenkin jo esiin vuosia aiemmin Kokonainen elämä kotona-hankkeen myötä. Palvelukoordinaattori organisoi ensimmäisen talotoimikunnan suunnittelukokouksen jo ennen opinnäytetyöni aloitusta.

Tämä Hopun alueen talotoimikunnan suunnittelukokous pidettiin keväällä 2012. Suunnittelukokoukseen oli kutsuttu mukaan alueen työntekijöitä eri kodeista. Suunnittelupalaverissa kartoitettiin henkilökunnan ajatuksia ja odotuksia talotoimikunnalle. Suunnittelupalaveri pidettiin Hopun palvelukeskuksen kodalla, siis vapaamuotoisessa ympäristössä. Jokainen osallistuja sai lausua ajatuksiaan ja ne kerättiin koollekutsujan toimesta muistiin.

6.2 Konstruktion testaus

Konstruktion oikeellisuus voidaan todeta testaamalla se käytännössä (Kasanen ym. 1991, 360). Tämä vaihe erottaa konstruktiivisen tutkimuksen esimerkiksi konsultoinnista. Konstruktiivisessa tutkimusotteessa ei oteta käyttöön valmista perusmallia toisista valmiista tutkimuksista, vaan konstruktio luodaan tietylle kohderyhmälle (Lukka 2000, 117). Tässä kappaleessa esittelen talotoimikunnan käytäntöä ja konstruktion kehittymistä. Lisäksi vahvistan kehittämistehtäväni etiikkaa avaamalla käytännön toteutusta.

6.2.1 Talotoimikunnan kokoukset

Talotoimikunta kokoontui 10/2012. Tapaamiseen osallistui kahdeksan osallistujaa. Tapaamisessa keskusteltiin talotoimikunnan tehtävistä. Läsnaolijat saivat määritellä talotoimikunnan tehtävät. Tärkeimmiksi tehtäviksi koettiin epäkohtien havainnointi ja muutosten eteenpäin vienti, alueen viihtyvyyden lisääminen ja tapahtumien järjestäminen, yhteistyön lisääminen, jota kautta alueen asukkaiden ääni saadaan paremmin kuuluviin ja Hopun alueen kehittäminen kokonaisuena alueena, koska ympäristö on ”käyntikortti” taloon. Myös päättäjiä toivottiin mukaan talotoimikunnan kokouksiin. Tapaamisessa käsiteltiin myös 09/2012 pidetyn alueelle tulevan senioripuiston suunnittelupäivän saatu palaute. Senioripuiston suunnitteluiltapäivässä alueen asukkaat ja omaiset saivat esittää mielipiteitä millainen senioripuisto Hopun alueelle rakennetaan. Tapaamisessa suunniteltiin talotoimikunnan jatkoa. Esiin nousi näkökulma siitä, että on määriteltävä painopistealueet talotoimikunnalle, koska jos pyritään

muuttamaan useita asioita yhtä aikaa, ei mikään tule valmiiksi. Ensimmäisestä tapaamisesta haluttiin nostaa jatkotyöskentelyyn alueen valaistus, koska osa Hopun alueen valoista on ollut pimeänä pitkään. Lisäksi jatkotyöskentelyyn haluttiin jäteasiat, jotka ovat rumat ja keskeisellä paikalla. Toiveena oli, että alueelle saataisiin jätekatokset. Pääsisääntulon parkkialue todettiin ruuhkaiseksi, koska parkkipaikkoja on vähän. Toivottiin, että henkilökunnalle saataisiin parkkitilat muualta ja pääsisääntulon parkkialue voitaisiin keskittää vierailijoille. Ensimmäisessä tapaamisessa omainen ehdotti, että järjestetään joulukoristekeräys. Ehdotuksena oli, että laitetaan ilmoituksia, joissa kerrotaan, että tarpeettomia joulukoristeita otetaan vastaan lahjoituksena. Tavoitteena oli, että marraskuussa järjestettävässä joulukoristeluiltapäivässä asukkaat kiinnittävät yhdessä omaisten kanssa huomiota kotiensa joulukoristeluun ja keräyksellä saadut joulukoristeet käytetään yhteisten tilojen koristeluun. Yhdessä sovittiin, että seuraava talotoimikunnan kokous pidetään vielä marraskuussa ennen joulukoristelutapahtumaa.

Toinen talotoimikunnan tapaaminen pidettiin marraskuussa 2012. Tapaamisessa noudatettiin tavanomaista kokousjärjestystä. Koska läsnä oli uusia talotoimikunnan jäseniä ja talotoimikunnan toiminta haluttiin luoda osallistujien toiveista lähtien, käsiteltiin toiveita ja odotuksia. Tällä kertaa esiin nousivat toiveet erityisesti musiikkiin painottuvista virkistystapahtumista, päiväkodin lasten vierailuista ja keväällä järjestettävistä pihasiivoustalkoista. Pihasiivoustalkoot olisivat myös ulkoilumahdollisuus asukkaille. Uusina ideoina talotoimikunnassa tulivat, että palvelukeskukseen hankitaisiin yhteinen digitaalinen valokuvakehys, josta omaiset voivat näyttää valokuvia asukkaille ja tehtäisiin katselmus yhdessä tilakeskuksen ja viherrakentamisen kanssa. Samalla tapaamisessa käytiin keskustelua yhteisistä näkökulmista, mikä on kenenkin silmään kaunista. Tapaamisessa ehdotettiin myös aiemmin perinteenä olleiden vihtatalkoiden palauttaminen takaisin ohjelmistoon. Tapaamisessa esitettiin, että talotoimikunnan tapaamiset olisivat neljä kertaa vuodessa.

Vuoden 2013 ensimmäinen tapaaminen oli tammikuussa 2013. Tässä tapaamisessa käytiin läpi tulevalle keväälle suunniteltua ohjelmaa. Toiveena nousi, että lukion oppilaat saataisiin esittämään vanhojen tansseja. Yhdessä suunniteltiin pääsiäisen ajan ohjelmaa. Eräs osallistujista alkoi lausua vanhaa virpomislorua, jonka seurauksena nousi ajatus virpojen vierailusta palmusunnuntaille. Ajatuksena oli, että kysytään

vuoropäiväkodin lapsia virpomaan. Lisäksi yritetään hankkia pääsiäismunia jaettava-
vaksi asukkaille ja virpojille. Tapaamisessa ehdotettiin pääsiäiskoristekeräystä, koska
joulu- ja koristekeräys oli niin onnistunut. Talotoimikunnan toiveiden pohjalta oli alusta-
vasti alettu suunnitella ympäristökatselmusta yhdessä tilakeskuksen ja viherrakenta-
misen kanssa. Alustavaksi päiväksi oli sovittu 29.4.2014. Tapaamisessa mietittiin,
että ympäristökatselmuksen jälkeen pidettäisiin pihatalkoot, jossa keskityttäisiin yh-
teen – kahteen ympäristökatselmuksessa nousseeseen epäkohtaan. Koska syksyn ko-
kouksessa oli toivottu perinteisten vihtatalkoiden palauttamista ohjelmistoon, sovit-
tiin alustavasti vihtatalkoot juhannusviikolle 19.6.2013. Talotoimikunnassa nousi
ajatus, että vihtatalkoisiin voisi liittää jotakin purpurihenkeen sopivaa koska Kiikoi-
nen ja Sastamala olivat yhdistyneet 2012–2013 vaihteessa kuntaliitoksen myötä ja
Kiikoinen on tunnettu vahvasta purpuriperinteestään. Tapaamisessa haluttiin selvi-
tystä myös palvelukeskuksen tyhjentyneiden keittiötilojen jatkosuunnitelmalle.
Asukkaiden ja omaisten toiveena oli saada yhteinen kahvinkeittotila ja viriketoimin-
nan tila. Toiveena oli, että viriketoimintaa voisi olla vaikka joka arkipäivä kello 13-
14, esimerkkinä mainittiin paikallisen SPR:n ylläpitämän Ystävänpirtin malli. Mietit-
tiin myös vapaaehtoistoiminnan aktivoinnin mahdollisuuksia, ideoina nousi esiin
kahvila-tyyppinen toiminta, jossa eri yhdistykset voisivat pitää kahvilaa palvelukes-
kuksessa ja kerätä näin varoja toimintaansa ja tätä kautta saataisiin myös viriketo-
imintaa asukkaille ja kahvilamahdollisuus omaisvierailuihin.

Kevään toinen tapaaminen oli maaliskuussa 2013. Esityslistan runko oli muokkaan-
nut tässä kohtaa kolmeen kokonaisuuteen: ympäristöön liittyviin asioihin, harras-
tustoimintaan liittyviin asioihin ja palveluihin liittyviin asioihin. Ympäristöasioissa
keskityttiin tulevan pihakatselmuksen suunnitteluun ja sen pohjalta rakentuviin piha-
talkoisiin. Harrastus- ja viriketoiminnassa käsiteltiin tulevaa pääsiäistäpahtumaa. En-
simmäistä kertaa yritys yhteistyö oli mukana: virpojen palkkiot saatiin yrittäjiltä.
Tässä kokouksessa oli myös tiedossa, että kaikkien kotien (palveluasunnot, tehostettu
palveluasuminen) yhteinen harrastustoiminnan suunnittelu käynnistyy huhtikuussa
2014. Talotoimikunta halusi antaa omia toiveitaan tulevalle suunnitteluryhmälle. Nii-
tä olivat muun muassa käsityöpiiri, yhteistyö Taitokeskuksen kanssa ja ideoitiin
myös yrittäjien haasteketjua, jossa yritykset haastetaan suunnittelemaan viriketo-
imintaa vanhuksille. Pohdittiin voisiko yrityksillä olla vapaaehtoistyötä esimerkiksi

niin, että työntekijät saisivat käyttää kerran vuodessa yhden työpäivän vapaaehtois-työhön.

Pihakatselmus tehtiin huhtikuun lopussa 2013. Pihakatselmukselle osallistuivat edustajat Sastamalan kaupungin Tilakeskuksesta, Yhdyskunta ja ympäristö prosessista ja vanhusten päivätoiminnasta. Lisäksi mukana olivat talotoimikunnan puheenjohtaja ja sihteeri sekä omaisia ja asukkaita. Kierretettäessä eri kohteita, oli asukkaita tullut myös kertomaan näkemyksiään. Pihakatselmuksessa tehtiin havaintoja ja esitettiin toiveita. Seuraavassa muutamia esimerkkejä toiveista ja havainnoista: toivottiin esiintymiskastosta esiintyjille, tupakkakatos on kumpareen päällä, jonne liikuntarajoitteisilla on vaikea päästä, osa pihakalusteista huonokuntoisia, toivottiin katettua terassia hoitamattoman kivikon kohdalle, toivottiin parkkipaikkoja lisää ja kiven juurelle monivuotisia kukkia. Lisäksi havainnointiin teräviä asfaltin reunoja ja asfaltin murtumia, jotka ovat vaarallisia. Toivottiin kukkalaatikoita pääväylille ja pohdittiin puluongelmaa. Katselmuksella mietittiin yhteistyötä esimerkiksi ammattikorkeakoulun kanssa. Voisiko sieltä saada yhteistyökumppanin suunnittelemaan nyt hoitamatta olevan sisäpihan suunnittelua

Viimeinen opinnäytetyöhöni liittyvä kokous oli toukokuussa 2013. Talotoimikunnan tarkoitus ja tavoitteet kerrattiin uusille osallistujille sekä käytiin läpi edellisen kokouksen pöytäkirja. Käsiteltiin melko yksityiskohtaisesti pihakatselmuksesta saatu palaute ympäristöön liittyvissä asioissa. Harrastustoimintaan liittyvissä asioissa suunniteltiin tulevia vihtatalkoita. Palveluihin liittyvissä asioissa käytiin läpi palveluasuntojen tyytymättömyyttä silloiseen päivällisjärjestelyyn. Talotoimikunnan toiminta jatkui syksyyn 2013 tapahtumien järjestämisellä. .

6.2.2 Yhteys yhteistyötyökumppaneihin

Ensimmäisen talotoimikunnan varsinaisen kokoontumisen jälkeen kirjoitin sähköpostiviestin yhdyskuntasuunnitteluun lokakuussa 2012. Sähköpostiviestissä kerroin talotoimikunnan tehtävistä ja kokouksessa nousseista asioista. Kerroin, että talotoimikunta ei odota, että asiat tulevat hetkessä kuntoon ja talotoimikunta on valmis

omalla toiminnallaan, talkootyöllä, tarttumaan toimeen resurssiensa puitteissa. Talotoimikunnan puolesta toivoin, että kevään talotoimikunnan suunnittelukokoukseen saisimme edustajan miettimään kanssamme yhdessä miten aluetta kehitetään kauniimmaksi ja viihtyisämmäksi. Lopuksi vetosin Sastamalan kaupungin sivuilla silloin olleeseen tavoitteeseen: ”Tavoitteena on lisätä hyvinvointia luomalla ja ylläpitämällä houkuttelevaa elinympäristöä ja takaamalla turvallinen kasvun polku vauvasta vauriin ja mummoon.” Lisäksi tein erilaisia mainoksia, joita pyrin laittamaan näkyville koko Hopun alueelle (Liite 1).

Omaisten huomio talotoimikunnan toimintaan pyrittiin kiinnittämään tekemällä talotoimikunnan toiminta näkyväksi. Hopun palvelukeskuksen käytävillä ja palveluasumisen ulkotiloissa oli näkyvillä talotoimikunnan mainoksia. Tulostin esimerkiksi pöytäkirjat A3-kokoiselle paperille ja laitoin ne Hopun palvelukeskuksen aulatilaan näkyville.

Joitakin paikallisia yrityksiä lähestyin sähköpostilla maaliskuussa 2013. Sähköpostissa esittelin lyhyesti Hopun alueen ja kerroin talotoimikunnan toiminnasta ja toiminnan tavoitteista. Sähköpostissa kerroin yrityksille, että heidän on mahdollista osallistua talotoimikunnan toimintaan tekemällä esimerkiksi lahjoituksia kevään 2013 pääsiäistapahtumaan. Joihinkin alueen yrityksiin vein myös talotoimikunnan mainoksia.

6.2.3 Talotoimikunnan järjestämät tapahtumat

Syksyn kokouksen pohjalta talotoimikunta järjesti joulukoristelutalkoot marraskuussa 2012. Joulukoristelutalkoiden aluksi oli yhteinen joululauluhetki pianon säestyksellä ja tarjolla glögiä ja piparia. Väkeä oli saapunut paikalle mukavasti. Talotoimikuntaan syksyllä osallistuneen omaisen ideoimana ennen joulukoristeluiltaa toteutettiin joulukoristekeräys (Liite 2). Joulukoristekeräys oli menestys, joulukoristeita kertyi useampi pahvilaatikollinen. Lahjoituksilla koristeltiin palvelukeskuksen yhteisiä tiloja. Joulukoristeluiltaan mainoksessa asukkaita ja heidän läheisiään pyydettiin kiinnittämään huomiota kotien jouluiseen ilmeeseen.

Yhteistä pääsiäistapahtumaa vietettiin palmusunnuntaina 2013 (liite 6).

Kuva 2 Virpojat pääsiäistapahtumassa

Toivotut vihtatalkoot pidettiin juhannusviikolla 2013. Vihtatalkoissa esitettiin musiikkia haitarin säestyksellä. Makkaragrilli oli kuumana ja asukkaille tarjoiitiin makkaraa, kahvia ja pullaa. Tämä tapahtuma keräsi yhteen paljon asukkaita.

Talotoimikunnan viimeisenä opinnäytetyöhöni liittyvänä tapahtumana oli Valon Juhla syyskuussa 2013, joka saavutti yllätyksellisen suuren suosion.

Kuva 3 Valon juhla syyskuussa 2013

Kuva 4 Valoa syksyyn tapahtuman mainos
(Alueviesti 2013)

6.2.4 Mainonta ja kokousmateriaali

Talotoimikunnan käynnistämisen kannalta merkityksellistä on tiedonkulku. Asukkaiden ja heidän läheistensä, sekä henkilökunnan tulee tietää talotoimikunnan toiminnasta ja tapaamisista. Myös yhteistyökumppaneille tiedonkulku on tärkeää. Käynnistämisvaiheen aikana laadin erilaisia mainoksia, joista esimerkit ovat näkyvillä liitteissä (liitteet 1, 4 ja 5). Talotoimikunnan tapaamiset rakentuivat tavanomaisen kokouskäytännön mukaisiksi. Ennen kokousta laadin kokoukselle esityslistan (liite 7) ja kokouksen jälkeen tein pöytäkirjan (liite 8). Pöytäkirjat tulostin A3-kokoiselle paperille ja laitoin näkyville palvelukeskuksen pääaulaan.

Mainosten ja kokouskutsujen laatimisessa tulee kiinnittää huomiota selkokieliisyyteen. Toisaalta värikkäät ja persoonalliset mainokset kiinnittävät ohikulkijoiden huomion.

Kuva 5 Pöytäkirjat nähtävillä pääaulassa

6.3 Konstruktion saavuttamiseksi käytetyt teoriakytkenät

Konstruktivisen tutkimuksen yksi vaihe on liittää saavutettu konstruktio osaksi teoriaa (Kasanen ym. 1991, 306). Tässä kappaleessa esitän keskeisimmät asiat, jotka nousivat talotoimikunnan konstruktion luomisessa ja perustelen niitä teorian tiedolla.

6.3.1 Talotoimikunta

Hopun alueen talotoimikunta on eräänlainen asukasneuvosto. Teoriatietoa varsinaisesta asukasneuvostosta on hyvin vähän saatavilla. Kivinen ja Pajukoski (2002) kirjoittavat ”asukkaiden ja viranhaltijoiden keskustelufoorumista”, jonka periaatteita voi soveltaa talotoimikuntaan ja asukasneuvostoon. Heidän mukaansa alueellisten hankkeiden tukena voidaan käyttää keskustelufoorumeita, joiden avulla pyritään eri tahojen yhteisymmärrykseen, luodaan vaihtoehtoja, kootaan palautetta ja kritiikkiä, seurataan suunnitelmien toteutuksen etenemistä ja osallistujien osallistumisaktiivisuutta, tuetaan osallistumismotivaatiota ja alueen yhteisöllisyyttä sekä otetaan huomioon niiden tarpeet, jotka eivät kykene osallistumaan. Keskustelufoorumissa käytettävä järkevä kokouskäytäntö turvaa aikataulussa pysymisen ja johtopäätösten aikaansaa-

misen. Hoitohenkilökunta voi tuoda keskusteluun niiden ihmisten näkökulmia, jotka eivät itse voi osallistua keskusteluun. (Kivinen & Pajukoski 2002, 201-202.)

Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palveluiden parantamiseksi (STM 2013) mainitsee osallisuuden mahdollistajana kansalaisraadin. STM tarkoittaa kansalaisraadın-käsitteellä ryhmää, jossa työskennellään pohdiskelevasti, keskustelevasti ja harkitsevasti. Raadin jäsenille annetaan mahdollisuus pohtia omia mielipiteitään raadissa käytäviin keskusteluihin ja saatuun asiantuntijatietoon perustuen. (STM 2013.)

Eri ammattiryhmien toimintatavat ympäristön ja palveluiden suunnittelussa saattavat poiketa toisistaan. Vuosien saatossa erilaiset monialaiset projektit ovat osoittaneet, että rakennusten, liikenteen tai ympäristön alan suunnittelijat ottaisivat neuvoja sosiaali- ja terveysalan ammattilaisilta. Sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset eivät kuitenkaan ole riittävästi arvostaneet omaa osaamistaan liittyen tekniseen suunnitteluun. Kuitenkin monialaisesta yhteistyöstä ovat hyötynneet kaikki (Tapaninen & Kotilainen 2002, 148.)

6.3.2 Ympäristön merkitys ihmisen hyvinvoinnille

Talotoimikunnan kokouksissa nousi esille selvästi ympäristöön liittyvien asioiden käsittely. Ensimmäisten kokousten jälkeen oli luonnollista nostaa ympäristöasiat yhdeksi asiakokonaisuudeksi jo esityslistaan. Osallistujilla oli myös erilaiset tulokulmat ympäristöasioihin: asukkaat toivat esiin ympäristön viihtyvyyteen liittyviä asioita, työntekijät taas työturvallisuuteen liittyviä asioita. Omaisten ja läheisten osallisuutta ympäristöön liittyvissä asioissa on hyvä nostaa esille juuri talotoimikunnan toimesta. Pienillä kampanjoilla, kuten joulukoristelutalkoilla, voidaan omaiset ja läheiset haastaa mukaan muuttamaan vanhusten koteja heidän kanssaan yhdessä esimerkiksi vuodenaikojen vaihtelujen mukaan. Samalla myös omaisten ja läheisten vierailut saavat yhteistä tekemistä. Hyvistä yhdessä tekemisen hetkistä jää myös muistisairaalle tunne jälki.

Ympäristön suunnitteluun osallistuminen vahvistaa yhteisöllisyyttä ja poistaa ongelmia. Ihmisen hyvinvointi ja ympäristö kehittyvät yhteistyössä toistensa kanssa. Hyvä sosiaalinen ympäristö luo mahdollisuuden helppoon liittymiseen yhteisöön: mahdollisuuden ihmisten tapaamiseen ja toisaalta myös mahdollisuuden omaan oloon ja lepoon. (Tapaninen, Kauppinen & Kivinen 2002, 24-41.) Vanhukselle ympäristöllä on ehkä jopa suurempi merkitys kuin nuoremmille ihmisille. Etenkin hoivan piirissä asuvalle vanhukselle, jonka toimintakyky on alentunut, ympäristön ulottuvuus voi jäädä kapeaksi. Hänen liikkumisensa on toisen ihmisen varassa.

Sosiaalisella osallisuudella tarkoitetaan ihmisen mahdollisuutta vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristön kehittämiseen. Sosiaali- ja terveysministeriön ”Aina on oikea ikä!” toimintasuunnitelman mukaan vanhusten äänten pitäisi kuulua heitä koskevassa päätöksenteossa. (STM 2011, 9.) Räsänen (2011) nimeää ympärivuorokautisen hoivan ympäristön merkityksen kolmijakoiseksi: asumiseen liittyvät tekijät, kuten yksityisyys, persoonallisuus, valinnan mahdollisuudet ja kognitiivisten taitojen ja tietoisuuden tukeminen sekä ensisijaisesti ympäristö on vanhuksen koti. (Räsänen 2011, 80.)

Usein ikääntyneiden asuinympäristössä kiinnitetään huomiota vain siihen, miten se vastaa fyysisesti ikääntyneen ihmisen toimintakykyä ja mahdollistaa selviytymisen. Ympäristö on kuitenkin ihmiselle paljon muuta. Asuinympäristö ihmisineen on ikääntyneelle yhteisöllinen resurssi, joka vaikuttaa mielialaan ja tunteisiin. Kodin merkitykseen onkin kiinnitetty huomiota sosiaaligerontologisessa tutkimuksessa. Kodin merkitys ikäihmiselle korostuu, koska usein kodin ulkopuolelle liikkumiseen ikäihminen tarvitsee toisen henkilön apua. Koti ja asuinympäristö merkitsevät ikääntyneelle kokemusta vapaudesta, itsemääräämisestä ja päätösvallasta. Koti merkitsee myös kokemusta turvallisuudesta ja arvokkaasta elämästä sekä arvostetuksi tulemisestä. Kodin merkityksiin sisältyvät keskeiset inhimilliset piirteet ja arvot. Etenkin turvallisen kodin merkitys korostuu niiden ikääntyneiden kohdalla, joiden aikaisempi elämä on ollut epävakaa esimerkiksi perhesuhteista johtuen. (Valtioneuvosto, 2004.)

6.3.3 Vaikuttamismahdollisuudet palveluihin

Talotoimikunnassa nousi esiin myös halu vaikuttaa palveluihin. Koska rakennemuutos oli juuri meneillään, herätti kiinnostusta ja kyselyä muun muassa tehostetun palveluasumisen tukipalvelut ja niiden järjestäminen. Hopun palvelukeskuksen keittiö muutti myös talotoimikunnan toteutusvaiheessa uusiin Hopunkallion tiloihin ja vanhat, tyhjiksi jääneet keittiötilat herättivät keskustelua siitä, mitä palvelua niissä voitaisiin tuottaa. Ateriapalvelulla on keskeinen rooli vanhuksen elämässä ja usein palveluihin liittyvät toiveet koskivat ateriapalveluita. Pieni asia on esimerkiksi se, että asukkaat saavat esittää toiveitaan ruokalistan suhteen.

Huonokuntoisten vanhusten elämänlaatua tarkasteltaessa suhde hoivaan ja hoivan tuottamiseen tulee keskeisesti esille (Räsänen 2011,71). Laatusuositus määrittää, että iäkkäällä henkilöllä tulee olla mahdollisuus vaikuttaa palveluidensa suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Omiin palveluihin vaikuttaminen perustuu palvelusuunnitelman laadintaan, jossa kuullaan vanhuksen ja mahdollisesti hänen elämäänsä osallistuvien omaisten ja läheisten toiveita. Laatusuosituksen mukaan vanhukselle tulee turvata mahdollisuus arvioida palvelujen toimivuutta ja laatua. Vanhuksen osallisuuden tulee kiinnittää erityisesti huomioita silloin, kun hänen toimintakykynsä on heikentynyt. Palveluiden laadun parantamisen kannalta erityistä huomiota vaatii se, etteivät tämän hetkiset palvelut aina vastaa vanhuksen yksilöllisiin tarpeisiin, vaan tuottavat palvelut ovat liian tasapäisiä. Vanhuksilla ei ole riittävästi mahdollisuuksia vaikuttaa omaan elämäänsä ja sitä koskeviin päätöksiin. (STM 2013, 18-31.)

6.3.4 Harrastustoiminta

Talotoimikunnan tapaamisissa etenkin omaiset ja läheiset pitivät tärkeänä erilaisten tapahtumien ja niin kutsutun viriketoiminnan järjestämistä hoivakodeissa asuville asukkaille. Tapahtumatoiveiksi nousivat esimerkiksi vihtatalkoiden järjestäminen. Kerätessä toiveita viriketoimintatyöryhmälle esiin nousi useita erilaisia harrastustoiveita, joiden toteuttaminen ei lopulta vaadi kuin tahtoa.

Kaikilla yhteiskunnan jäsenillä tulee olla tasavertaiset mahdollisuudet kulttuuriseen tasa-arvoon, kulttuuriseen osallistumiseen sekä toimia tasavertaisesti kulttuurin kuluttajina ja sen tuottajina. Kulttuurin kautta vanhuksilla on mahdollisuus tulla myös enemmän ”näkyviksi” yhteiskunnassa. Vanhuksilla on kulttuurin avulla mahdollisuus muokata asenteita ja ennakko-odotuksia. (STM 2011, 10.) Vaarama nostaa esille yhtenä ydinajatuksena, että ihmisarvoiseen vanhuuteen kuuluu mahdollisuus oman sosiaalisen ja kulttuurisen identiteetin säilyttämiseen (Vaarama, 2010). Tehostetun palveluasumisen valvonnan yksi ajatus on, että ympärivuorokautisessa asumisessa vanhuksen tulisi saada jatkaa mahdollisimman tavanomaista arkea. Mitä se mahdollisimman tavanomainen arki meistä jokaiselle on? Ja miten sen jatkuminen tarjotaan yhteisöasumisessa? Hyvän perushoidon lisäksi tarvitaan henkilökunnalta tahtoa turvata vanhuksen ystävyyssuhteiden ja mieluisten harrastusten jatkuminen.

Muistettava on myös, että vanhukset ovat heterogeeninen ryhmä, joiden elämän historiat ovat erilaiset. Jo nyt ympärivuorokautiseen asumiseen tulee asukkaita, joille korttiaskartelu ei ole riittävää viriketoimintaa, kun he ovat tottuneet käyttämään elämässään monipuolisesti tietotekniikkaa. Miten ympärivuorokautisessa asumisessa turvataan mahdollisimman tavanomaisen arjen jatkuminen? Riittääkö kulttuuriksi radion kuuntelu ja hartaushetki kerran viikossa? Millaisia odotuksia ihmisillä on, kun he muuttavat omasta kodista ympärivuorokautisen palvelun piiriin? Tarvittavat hoitotoimenpiteet ovat määriteltävissä sairauksien ja toimintakyvyn kautta, mutta mitä on se palvelu, joka luo elämän laatua? Parhaiten se selviää kysymällä ihmisiltä itseltään.

Hopun alueen talotoimikunnan kanssa samanaikaisesti toimi Taru Tähten väitöskirjatyöhön liittyvä Musiikkimoottoritoiminta. Tämän toiminnan tarkoituksena oli kouluttaa riittävän hyväkuntoisista ja musiikista kiinnostuneista asiakkaista musiikki-tuokioiden vertaisohjaajia, musiikkimoottoreita. Teimme Tarun kanssa yhteistyötä talotoimikunnan ja musiikkimoottoreiden kanssa. Musiikkimoottorit olivat joulukoristelutalkoissa itsenäisesti ohjaamassa yhteislaulua.

Tämän päivän vanhuksista moni on saanut kristillisen kotikasvatuksen ja kodin hengellinen perintö on vahva. Hengellinen elämä on saattanut vuosien saatossa hautautua arjen aherruksen alle, mutta elämän illassa moni alkaa miettiä elettyä elämää ja

elämän tarkoitusta. Tällöin tulisi pystyä tarjoamaan vanhukselle mahdollisuus pohtia hengellisiä asioita. Vanhustyössä aletaan nähdä, että hengellinen hoito nähdään yhtenä osana kokonaisvaltaista hoivaa. (Mikkola 2005). Näin ollen osaan harrastustoiminnasta liittyy myös mahdollisuus osallistua hengelliseen toimintaan.

6.4 Konstruktion soveltamisalueen laajuuden tarkastelu

Konstruktiiiviseen tutkimukseen liittyy, että syntyneen konstruktion soveltamisalueen laajuutta arvioidaan (Kasanen ym. 1991, 360). Tässä kappaleessa esitän käytännön kokemuksen kautta syntyneitä havaintoja mallin toteuttamiseen, jotta mallin soveltaminen toisaalle kävisi helpommin.

Lisäksi esittelen talotoimikunnan toimintaa tukevat innovaatiot. Lukujärjestykset syntyivät arjen piristystoiminnan suunnitteluun varatuissa henkilökunnan työpajoissa.

6.4.1 Käytännön kokemukset mallin toteuttamiseen

Alussa talotoimikunnan käynnistämiseen kannattaa nimetä vastuuhenkilöpari. Vastuuhenkilöt voivat olla asukkaita, ammattilaisia, vapaaehtoisia tai keitä vaan alueen asioihin kiinnostusta tuntevia. Etua on, jos he tuntevat alueen. Roolia tärkeämpää ovat yhteistyö-, organisointi- ja suunnittelutaidot sekä tahto käyttää aikaa yhteisen asian hyväksi. Mahdollisimman laaja osallistaminen on alueellisen hyvän yhteistyön perusta. Vastuuhenkilöpari todennäköisesti tuntee aluetta entuudestaan ja pystyy nimeämään tärkeitä osallistujia. Kannattaa kuitenkin olla avoin ja avarakatseinen: toimintaan voi liittyä tahoja, joita ei heti tule ajatelleeksi. Talotoimikunnan kokoonpano kannattaa pitää avoimena; mukaan kannattaa ottaa kaikki asiasta kiinnostuneet, koska osa jää kuitenkin matkan varrella pois. Koko prosessin ajan voi vielä tarkistella ovatko mukana kaikki tarvittavat tahot ja onko edustus riittävän laaja ja muokata kokoonpanoa tarpeen mukaan. Onnistumisen edellytyksenä on avoimuus. Jotta uusia innovaatioita voisi syntyä, on luotava luottamuksen ilmapiiri, jossa jokainen osallistuja uskaltaa kertoa tarpeitaan. Talotoimikunnan toteutuksessa kannattaa ottaa käyttöön osallistavat menetelmät ja vaikka yhdessä koko porukalla kerrata ryhmätyötaito-

ja. Osallistujien toimintakyvyn huomiointi on tärkeää, jotta kaikki saavat mahdollisuuden tulla kuulluksi. Hopun alueen talotoimikunnassa sain välillä muistuttaa siitä, että osallistujat puhuvat yksi kerrallaan ja riittävän rauhallisesti, jotta kaikki osallistujat saavat puheesta selvää. Myös erilaisten kuuloapuvälineiden käyttö, kuten niin kutsutun Hörätin, on suotavaa. Tiedonkulku on tärkeää. Riittävän laaja mainonta ja tiedotus turvaavat osallistujamäärää. Vastuuhenkilöparista ainakin toisella olisi hyvä olla jonkinlaiset ATK-taidot, jotta saa laadittua kokouskutsut ja mainontaa. Tasavertaisuus tiedon saannissa on tärkeää, jotta sama tieto on kaikilla. Vastuuhenkilöpari voi hankkia esimerkiksi selvityksiä talotoimikunnalle etukäteen tai vastuuttaa jonkun niitä hankkimaan. Tapaamisten lopuksi on vielä hyvä koota johtopäätökset yhteen, esimerkiksi kysymällä ”voimmeko nyt kirjata näin...”. Vastuuhenkilön tulee osata vetää yhteen tavoitteita ja suunnitelmia käydyn keskustelun pohjalta. Myös positiivinen palaute ja aikaansaannosten esiintuonti talotoimikunnalle on tärkeää vastuuhenkilöiden toimesta. Vastuuhenkilöparia kannattaa vaihtaa mahdollisuuksien mukaan, ettei kukaan kuormitu liikaa. Jos aluksi vastuuhenkilöpari on organisaation toimesta tuleva, kannattaa sitä pyrkiä siirtämään asukkaille, omaisille ja vapaaehtois-työntekijöille. Organisaation työntekijä voi tarjota omaa työpanostaan esimerkiksi kopioinnissa, tilavarauksissa ynnä muissa pienissä käytännön tehtävissä.

Talotoimikunnan toiminnassa on mahdollisuuksia käyttää erilaisia osallistavia menetelmiä. Hopun alueen talotoimikunnan yksi menetelmä oli pihakatselmus, johon osallistettiin asukkaiden ja omaisten lisäksi kaupungin viherrakentaminen ja tekninen puoli. Menetelmänä oli kävelykierros Hopun alueella. Myös talkoot ovat hyvä yhteisöllisyyden menetelmä. Yhdessä tehden saadaan aikaiseksi jotakin konkreettista ja näkyvää. Hopun alueen talotoimikunta suunnitteli pihakalusteiden kunnostustalkoot keväälle 2013. Talotoimikunta pystyy kokoamaan yhteen usean ihmisen äänen, kun joku toivoo jotakin ja asia saa kannatusta niin toive voidaan toteuttaa. Joskus myös pienten, yksittäisten toiveiden toteuttaminen on mahdollista. Näin kävi esimerkiksi joulukoristelutapahtuman kohdalla. Tiettyä toimintaa ei välttämättä muuteta yhden toiveen perusteella. Kun aloitteita tulee tarpeeksi monta esimerkiksi palvelusta tai virkistystoiminnasta tai ympäristöön liittyvästä aiheesta, ryhdytään toteutukseen. Talotoimikunta on kollektiivinen voima, jolloin monta ääntä saa paremmin äänensä kuuluviin kuin yksi. Talotoimikunta voisi hyödyntää toiminnassaan esimerkiksi ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointia (IVA). IVA on prosessi, jossa arvioidaan

ennalta päätöksen vaikutuksia eri ihmisryhmien terveyteen ja hyvinvointiin (THL:n www-sivut 2014).

6.4.2 Konstruktion tukena olevat innovaatiot

Alla oleva lukujärjestys on yksi esimerkki siitä, miten Hopun palvelukeskuksessa sijaitsevien tehostetun palveluasumisen kotien lukujärjestys-pohja voitaisiin luoda. Hopun sydän on palvelukeskuksen yhteinen kokoontumistila. Jos jokaisessa kodissa oli yhtenä arkipäivänä tarjolla jokin ohjelma, johon jokaisesta kodista olisi mahdollisuus tulla, niin tällöin ohjelmaa olisi tarjolla jo jokaiselle arkipäivälle.

Kodeissamme tapahtuu

	<i>Maanantai</i>	<i>Tiistai</i>	<i>Keskiviikko</i>	<i>Torstai</i>	<i>Perjantai</i>	<i>Lauantai</i>	<i>Sunnuntai</i>
<i>Hopun Sydän</i>							
<i>Jussinkoti</i>							
<i>Anninpirtti</i>							
<i>Taimintupa</i>							
<i>Hopunkallio</i>							

Kuva 5 Hopun palvelukeskuksen viikko-ohjelma

Usein harrastustoiminta rakentuu tiettyihin vuodenaikoihin tai juhlapyhiin. Tarjolla on myös erilaisia kirjoja ja oppaita viriketoiminnan suunnitteluun, jotka rakentuvat vuosiajattelun pohjalle. Talotoimikunta voi suunnitella esimerkiksi vuoden ensimmäisessä kokouksessa jo alustavasti koko vuoden ohjelmarunkoa ja jakaa tehtäviä ja vastuuta tapahtumista koko talotoimikunnalle.

Kodeissamme tapahtuu erityistä...

	Tammi kuu	Helmi kuu	Maalis kuu	Huhtikuu	Touko kuu	Kesä kuu	Heinä kuu	Elokuu	Syyskuu	Loka kuu	Marras kuu	Joulukuu
<i>Hopun sydän</i>												
<i>Jussin- koti</i>												
<i>Annin- pirtti</i>												
<i>Taimin -tupa</i>												
<i>Hopun -kallio</i>												

Kuva 6 Hopun palvelukeskuksen vuosikello

7 TALOTOIMIKUNNAN KEHITTÄMISTOIMINNAN JA MALLIN ARVIOINTI

7.1 Konstruktio

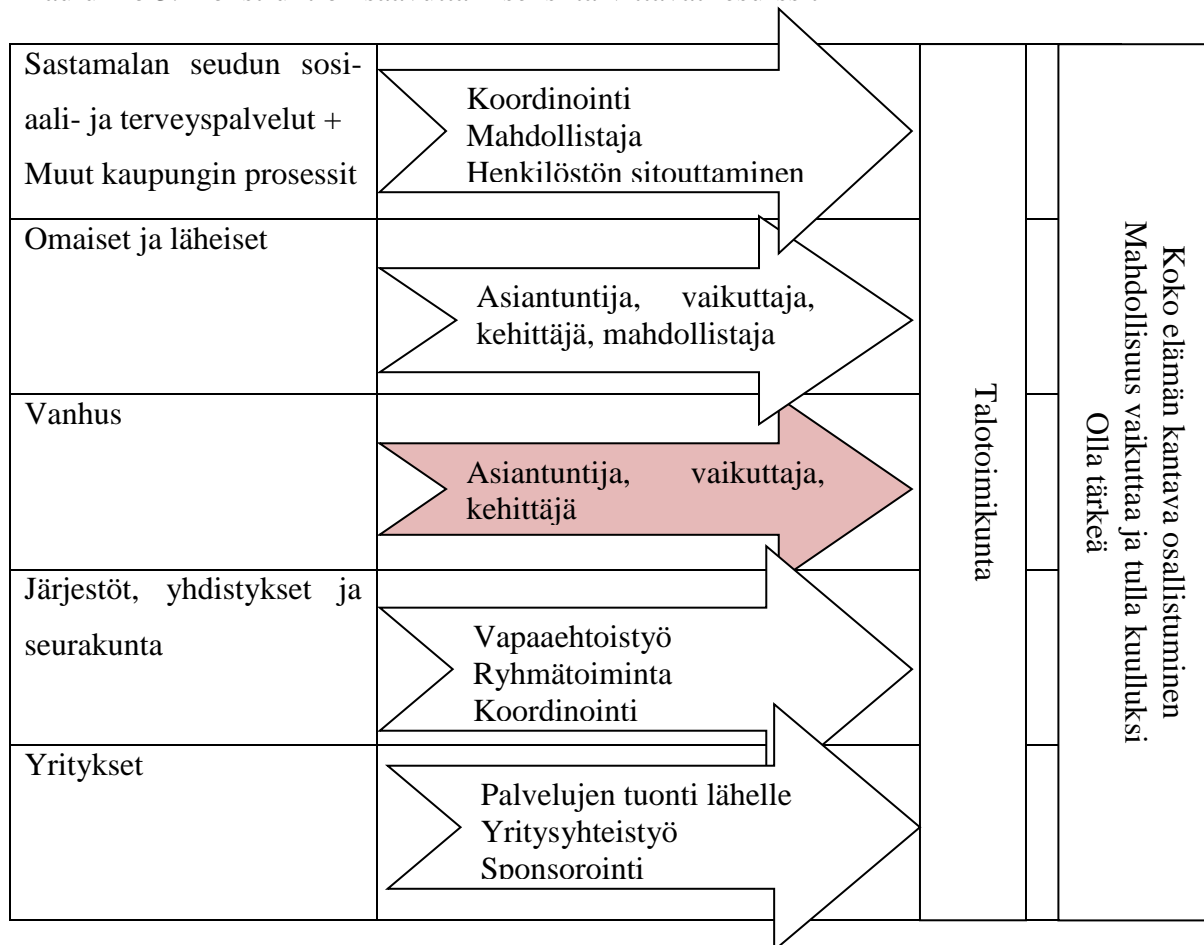
Tämän kehittämistehtävän tavoitteena oli käynnistää talotoimikunnan toiminta ja luoda malli talotoimikunnalle. Talotoimikunta toimi kehittämistehtävän toteuttamisen ajan syksystä 2012 syksyyn 2013. Malli kuvaa kehittämistyössä syntynyttä toteutusta. Malli on tavallaan esitys siitä, millainen innovaation tulisi olla. (Järvinen & Järvinen 2014, 113.) Toiminnan kautta rakentui myös malli talotoimikunnalle. Malli sisältää esimerkkejä materiaalista, kuten mainonnan, esityslistan ja pöytäkirjan. Talotoimikunnan muodostuminen on pyritty avaamaan mahdollisimman yksityiskohtaisesti. Keskeisiksi toiminta-alueiksi muodostuivat ympäristöön liittyvät asiat, harrastusmahdollisuuksiin ja tapahtumiin liittyvät asiat sekä palveluihin vaikuttaminen.

Taulukko 2 Talotoimikunnan konstruktio

	Talotoimikunnan mallin- tamisen konstruointi	Talotoimikunnan toiminnan konstruointi
Ensisijainen tehtävä	siirrettävyys	lisätä asukkaiden osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia
Keskeinen toimintaympäristö	organisaatio	asukkaat, omaiset, yhteistyökumppanit
Menestystekijät	asukaslähtöisyys, organisointi	sitoutuminen, harrastusmahdollisuuksien lisääntyminen
Mahdolliset karikot	jää liian työntekijäkeskeiseksi	osallistujien vaihtuvuus → jatkumattomuus
Saavutettu konstruktio	Valmis talotoimikunnan malli, joka sisältää esityslista – ja pöytäkirjamallit, sekä keskeisimmät asiassällöt	Osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien lisääminen

Talotoimikunnan avulla yhdistyivät asukkaiden, omaisten, henkilökunnan ja yhteistyötahojen voimavarat aktiivisemmän arjen mahdollistamiseksi vanhuksille, jotka asuvat hoivan piirissä. Konstruktion onnistuminen edellyttää kaikkien yhteistyötahojen saattamista yhteen ja yhteisen tahtotilan luomista mielekkään arjen saavuttamiseksi hoiva-asumisen piirissä.

Taulukko 3. Konstruktion saavuttamiseksi tarvittavat resurssit

Talotoimikunta on eri hoivakodeista koottava työryhmä, joka käsittelee (1) ympäristöön ja (2) palveluihin liittyviä asioita sekä (3) järjestää yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa erilaisia virkistystapahtumia vanhuksille. Talotoimikunta voi muokata käsiteltäviä asioita jäsentensä toiveiden mukaan. Talotoimikunta määrittelee tärkeimmät tehtävänsä ensimmäisissä kokouksissa. Hopun alueen talotoimikunnan tärkeimmiksi tehtäviksi koettiin epäkohtien havainnointi ja muutosten eteenpäin vienti, alueen viihtyvyyden lisääminen ja tapahtumien järjestäminen, yhteistyön lisääminen, jota kautta alueen asukkaiden ääni saadaan paremmin kuuluviin.

Jokainen hoivakoti nimeää mielellään kaksi asukasta, kaksi omaista tai läheistä ja kaksi työntekijää talotoimikuntaan. Jäsenten nimeämistavan voi jokainen hoivakoti päättää itse. Nimeäminen voi tapahtua esimerkiksi äänestämällä. Talotoimikunta toimii avoimen ryhmän periaatteella, eli mukaan saa tulla, vaikkei ole hoivakodin

nimeämä jäsen. Talotoimikunnan jäsenten enimmäismäärää ei ole nimetty, koska osallistujien vaihtuvuus on suurta. Talotoimikunta kokoontuu neljä kertaa vuodessa. Halutessaan talotoimikunta voi kokoontua useamminkin. Markkinointi ja mainonta ovat tärkeitä toiminnan käynnistyessä. Selkokielisiä esitteitä kannattaa jakaa vaikka jokaiselle asukkaalle ja laittaa esille näkyville paikoille. Yhteistyökumppaneihin kannattaa olla alusta asti yhteydessä ja tiedottaa talotoimikunnan toiminnasta. Hyvä on myös korostaa, että kyseessä on kahdensuuntainen yhteistyö, eli talotoimikunta on toivottavasti myös itse valmis esimerkiksi talkootyöhön. Yritysyhteistyöhön lähteville yritykselle voi mahdollistaa mainontaa. Talotoimikunnan kaupungin eri prosessien edustajat voivat olla kutsuttuina tiettyihin kokouksiin eri painopisteiden mukaan. Esimerkiksi pihakatselmusta suunniteltaessa mukaan kutsutaan yhdyskuntasuunnittelun edustajia. Vastaa. Talotoimikunnan käytännön toteutukseen kuuluvat esityslistat ja kokousmuistiot tulee laatia selkokielisesti ja sellaiseen muotoon, että ne voidaan julkaista ilmoitustaululla. Talotoimikunnan kokoontumisia ei tarvitse järjestää joka kerta perinteisellä kokoustekniikalla vaan kokoontumisissa voidaan käyttää erilaisia vuorovaikutteisia ja osallistuvia työmuotoja. Talotoimikunnan toiminnassa tärkein elementti on joustavuus ja hetkeen tarttuminen. Toiminta ei saa olla liian ennalta suunniteltua, jotta asiakaslähtöiselle suunnittelulle jää tilaa. Vanhusten, jotka osallistuvat talotoimikuntaan toimintakyky on yleensä jollakin tapaa alentunut. Tällöin on tärkeää, että toiminta etenee heidän tahtiinsa ja jokainen saa sanottua mielipiteensä.

7.2 Konstruktion uskottavuus ja siirrettävyys

Konstruktivismi edustaa postmodernia tiedekäsitystä, jossa tiede kehittyy toiminnan ja vuorovaikutuksen kautta. Konstruktivismiin ei voida liittää vain yhtä tutkimusmetodia vaan se on hyvin salliva suuntaus, jossa voidaan hyödyntää useita erilaisia variaatioita. Konstruktivismissa ainoa tieto, jota voimme luoda perustuu ihmisten ajatuksiin. Näin ollen konstruktivismi perustuu subjektiivisuuteen ja on vastakohta tieteesä usein korostetulle objektiivisuudelle. Sosiaalisessa konstruktivismissa tieto ja todellisuus luodaan sosiaalisissa suhteissa. Tieto on yksilön sosiaalisissa ja kulttuurisissa siteissä syntynyt kommunikaatiomuoto eikä niinkään absoluuttinen totuus. Esimerkiksi yhteisön yhteinen kieli rakentuu ihmisten välisessä kanssakäymisessä.

Konstruktivismissa todellisuus on eri henkilöiden suhteellista todellisuutta vaikkakin osa todellisuudesta saattaa olla yhteistä monien yksilöiden kanssa. (Metsämuuronen 2005, 221.)

Tämä herättää myös kritiikkiä konstruktivismia kohtaan: onko se liian yksitulkintainen teoria, koska sen avulla syntynyt tieto edustaa vain yhtä yhteisöä. Onko tieto siirrettävissä toisaalle? Vai onko siitä syntynyt tieto jopa valetta toisessa yhteydessä? Ja pitääkö tiedon olla siirrettävissä? Onko tieto kauppatavaraa, joka pitää olla ”myytävissä” muualle? Mitä tiedolla tavoitellaan? Riittääkö, että se kertoo yhden näkökulman tutkittavasta kohteesta sen omassa ympäristössä? Toisaalta sosiaalinen konstruktivismi varmistaa myös sen, että esimerkiksi vähemmistöryhmät voivat luoda uutta teoriaa, jota ei tarvitse olla siirrettävissä valtaväestöön. (Wikipedian [www-sivut](http://www.sivut) 2014.) Konstruktivismiin liitetään usein käsitteet aktiivinen vaikuttaminen ja sosiaalisista symboleista vapaat suhteet sekä eliniän kestävä kehitys. Juuri nämä termit ovat lähellä opinnäytetyötäni. Ikääntyneet eivät ole homogeeninen joukko vaan ikääntyminen tapahtuu eri tahtiin ja esimerkiksi Hopun alueelle, jonne opinnäytetyöni kohdentuu, muuttaa hyvin erilaisin tarpein ja taustoin olevia ikääntyneitä. Itse olen ollut kymmenen vuotta töissä samalla alueella ja silloin tutkijan objektiivisuuteni nousee myös esille. Konstruktivismi sallii tiedon tuottamisen sen kautta, että tutkija kohde ovat toisiinsa yhteydessä ja löydökset ovat ne, jotka tutkija tulkitsee tutkittavasta kohteesta (Metsämuuronen 2005, 201-202). Talotoimikunnan toimintaa ei voida irrottaa muusta rakennemuutokseen liittyvästä viitekehyksestä. Luodun mallin ja siihen liittyvän materiaalin avulla talotoimikunnan toimintaa voi kokeilla käynnistää muissa tehostetun palveluasumisen yksiköissä. On kuitenkin huomioitava, että mallin toistaminen voi olla ongelmallista, koska eri tekijät voivat vaikuttaa tilannekohtaisesti ja ennakoimatta konstruktion soveltamiseen käytännössä. (Kasanen ym. 1991, 321.) Muuttuvia tekijöitä, jotka vaikuttavat konstruktion siirrettävyyteen voivat olla esimerkiksi osallistuvien asukkaiden toimintakyky, organisaatiossa vallitsevat asenteet ja tilaratkaisut. Konstruktion vaikuttaa myös talotoimikuntaa luotsaavan henkilön tavat toimia ja osallistaa jäseniä.

Kehittämistyön uskottavuuteen vaikuttaa myös sen eettisyys. Konstruktiivisen tutkimuksen tavoitteena on luoda uusi ja innovatiivinen konstruktion. Konstruktion vaikuttavuutta ei yleensä mitata. (Kasanen ym. 1991, 302.) Tehty tutkimus saattaa jää-

dä kapea-alaiseksi, jos vaikuttavuutta ei mitata. Talotoimikunnan käynnistymisprosessi oli hidas verrattuna kehittämistyön aikatauluun. Itse käytännön suunnitteluun ja toteuttamiseen kului aikaa syksystä 2012 syksyyn 2013. Vaikuttavuuden mittausta ei ollut mahdollista tehdä muun muassa osallistujien vaihtuvuuden ollessa runsasta ja käytettävissä olevan ajan vähyden vuoksi. Huomioitavaa on, että kehittämistyön tavoitteena oli mallintaa talotoimikunnan toiminta, ei mitata vaikuttavuutta. Konstruktiolta edellytettävä käytännön testaus toteutui talotoimikunnan vuoden kestäneen toteuttamisen kautta (Kasanen ym. 1991, 306).

Kehittämistyön etiikkaan vaikuttaa myös se, että aiempaa tutkimustietoa ikääntyneiden osallisuuden lisäämisestä ei ole paljon saatavilla (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 15-21). Opinnäytetyöni toteuttamisessa on arvioitava tutkimustulosten eettinen luku: jatkuiko ikääntyneiden osallisuuden lisääminen ja talotoimikunnan toiminta myös kehittämistyöprosessini päättymisen jälkeen. Tavoitteena oli, että talotoimikunnan vetovastuu siirtyy asukkaille ja omaisille ja henkilökunta toimisi avustavana ”puhaltavana tuulena”. Pohdittavaksi jää onko Talotoimikunta kuitenkin henkilökunnalle vain ylimääräinen työ lisää arjen työmäärän pyörittämisen lisäksi vai saavutetaanko sillä esimerkiksi asiakastytyväisyyttä. Talotoimikunta sitoo vapaaehtoisia asukkaita ja omaisia, tarvittaisiinko heidän työpanostaan myös johonkin tärkeämpään toimintoon? Itselläni oli vahva tahtotila siihen, että talotoimikunta jatkaa toimintaansa opinnäyteprosessini päättymisen jälkeen. On kuitenkin myös arvioitava toinen vaihtoehto, eli se että talotoimikunnalla ei saavuteta lisäarvoa ikääntyneiden osallistamisessa ja kyseessä olevaa toimintaa ei tarvita. Ikääntyneiden osallisuuden lisäämisellä saavutettua hyötyä on haasteellinen mitata ja mitattavat asiat tulevat todennäköisesti olemaan asenteissa ja tyytyväisyydessä. Onko tutkimuksella merkitystä, jos sillä ei saavuteta taloudellista hyötyä? (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 38-47.)

Kehittämistyöhöni lujutta luo se, että olen pyrkinyt avaamaan mallin luomisen taustalla olevan toiminnan mahdollisimman laajasti ja avoimesti. Avaamalla tehdyn kenttätöväiheen laajasti, on lukijalla mahdollisuus arvioida prosessia, jolla syntynyt konstruktio saavutettiin.

Varsinainen talotoimikunnan toiminta hiipui opinnäytetyöni toteuttamisen päätyttyä. Vuoden aikajakso ei ollut tarpeeksi pitkä vakiinnuttamaan talotoimikunnan toimin-

taa. Osallistujien vaihtuvuus oli runsasta. Talotoimikunnan kokoonpanon muotoutuminen vaati aikansa ja esimerkiksi vapaaehtoisten toimijoiden liittäminen talotoimikunnan toimintaan ei onnistunut tässä ajassa. Osa kodeista on kuitenkin jatkanut omien pienempien asukasraatiensa toimintaa. Tästä innostavana esimerkkinä Anninpirtti (Liite 9).

8 TALOTOIMIKUNNAN TULEVAISUUS JA VAIKUTUSTEN ARVIOINTI

Muistisairautta sairastavan ihmisen kuntoutuksen näkökulma on muuttunut viime vuosina. Kun ennen tarkasteltiin sairastuneen vajavaisuuksia, niin nykyään korostetaan voimavaralähtöisyyttä, sosiaalisia tekijöitä ja toimintaympäristön merkitystä. Muuttuneessa lähestymistavassa sairastunut nähdään osana toimintaympäristöään ja yhteisön jäsenenä. Kuntouttavan hoivan on sisällettävä yksilön voimavaroja, toimintakykyä ja hallinnan tunnetta lisääviä elementtejä ja ympäristön tarjoamien toimintamahdollisuuksien edistämistä. Osallisuus on merkittävä elementti osana kuntouttavaa hoivaa. Kuntoutus voidaan nähdä toiminnaksi, jossa painopiste on tulevaisuudessa. Uudet osallistumismuodot ja vaikuttamismahdollisuudet voimaannuttavat vanhusta ja sairauksistaan huolimatta hänellä on halu vaikuttaa omaa elämäänsä koskeviin asioihin ja olla itse aktiivinen kuntoutuja. Kuntoutuksen kannalta keskeistä on luoda onnistumisen kokemuksia ja tukea itsetuntoa. Vaikeassa dementiassa voidaan puhua kuntoutuksellisesti orientoituneesta toiminnasta, jossa keskeistä on tukea vuorovaikutustaitojen ja liikuntakyvyn säilymistä. Vaikean muistisairauden kuntoutukseen kuuluu myös ympäristön muokkaaminen mielihyvää tuottavaksi ja läheisten linkittäminen mukaan arkeen. (Heimonen 2007, 44-49.)

Ympäri vuorokautisessa hoivassa vanhus nähdään usein toiminnan kohteena, jonka kuntoutuksella saavutettavat vaikuttavuudet ovat vähäisiä. Kuntoutuksen vaikutusta elämänlaatuun ei kuitenkaan voi vähätellä. Yhteinen tahtotila sen eteen, että vanhus nähdään toimijan roolissa, jossa hänen elämänkokemuksellaan, viisaudellaan ja tarpeillaan sekä toiveillaan on merkitystä, on merkittävä liikahtus koko asenteelle.

Erään yksityisen palveluntuottajan hoivakodeissa on panostettu asukkaiden elämänlaatuun laatimalla elämänlaadun check-lista. Tästä listasta nousevat esiin muun muassa seuraavat asiat: hoito- ja palvelusuunnitelman laatiminen tarpeiden pohjalta (suunnitelma, toteutus, arviointi), omahoitajuuden syventäminen, elämäntilanteen huomioiminen, hoitotahdon selvittäminen ja kirjaaminen, toimintakyvyn ja voimavarojen kartoitus ja tukeminen, asukkaan toiveiden ja tarpeiden kokonaisvaltainen kartoitus, toteutus ja arviointi, asukkaan turvallisuuden tunteen tukeminen, läheisyhteistyön syventäminen ja yhteisöllisyyden huomioiminen. Käytännön keinoja näiden asioiden toteuttamiseen ovat hoito- ja palvelusuunnitelman päivitys 3 kuukauden välein ja aina tarpeen mukaan, asukkaan elämäntilanteen ja -tyylin selvittäminen, omahoitajahetket viikoittain, yhteys läheisiin noin kerran kuukaudessa ja huoneentaulu (asukkaan elämänlaatua lisäävät asiat on koottu ns. ”huoneentauluksi” asunnon seinälle). Asukkaan elämänlaadun mahdollistamiseksi hoivakodeissa toteutetaan yhteisöhetket kerran kuukaudessa, jossa pyritään keräämään asiakkaiden toiveita. (Kruuse, 2013.) Yhteisöhetket ovat melko samankaltainen toiminta kuin talotoimikunnan toteutus. Talotoimikunta keräsi yhteen useamman yksikön asukkaita, eli oli kollektiivisempi toimintamuoto.

Samanaikaisesti kun puhutaan elämänlaadusta ympärivuorokautisen hoivan piirissä, puhutaan myös yhä niukkenevasta kuntien taloustilanteesta, jossa kaikki muu kuin lakisääteinen palvelu karsitaan. Miten tämä vaikuttaa ympärivuorokautisen hoivan sisältöön ja mahdollisuuteen kuulla toiveet ja toteuttaa niitä? Tarkasteltaessa vanhusten toiveita, voidaan todeta, että ne ovat pieniä ja helposti toteuttavissa, mutta vanhuksille merkityksellisiä. Yksityisen palveluntuottajan hoivakodeissa toteutettiin vanhusten viikolla 2013 kysely, jonka teema oli ”Kuule vanhuksen toive ja toteuta se”. Seuraavassa diassa on koottu yhteen esille nousseita toiveita:

Kuva 7. Kuule vanhuksen toive ja toteuta se.

(Oksanen 2013).

Sosiaali- ja terveydenhuolto elää suuren muutospaineen alla. Ikärakenteen muutoksen on ennustettu lisäävän asiakasmäärien kasvua palveluissa. Palvelut tulisi tuottaa suuremmalle asiakasjoukolle samoilla tai jopa niukemmilla resursseilla kuin tänä päivänä. Puhutaan ”tehostamisesta”, ”tuottavuudesta” ja ”vaikuttavuudesta”. Sosiaali- ja terveydenhuoltoon tulisi löytää uusia innovaatioita, joilla saataisiin aikaiseksi edellä mainittuja asioita. Tulisi myös kehittää pitkäjänteisesti palvelujärjestelmää, joka kannattaisi yhteiskuntaa. Samanaikaisesti käydään keskustelua siitä, että vanhusten ympärivuorokautinen hoiva on muuttumassa saattohoidoksi. Vanhukset hoidetaan kotona mahdollisimman pitkään tehostetun kotihoidon turvin. Kun he muuttavat ympärivuorokautisen hoivan piiriin, on heidän fyysinen ja/tai kognitiivinen toimintakykynsä merkittävästi alentunut. Millaisia interventioita heidän kohdallaan voidaan tehdä terveyden edistämiseksi? Talotoimikunta saattaisi pitkällä aikavälillä olla yksi intervention muoto ympärivuorokautisen hoivan piirissä. Käyttäjälähtöiset, uudet ja innovatiiviset ideat lähtevät asukkaista, omaisista ja heidän läheisistään. Vain olemalla valmis muuttamaan palvelujärjestelmää innovatiivisesti voi yhteiskuntamme palvelurakenne muotoutua uudelleen.

Talotoimikunnan mahdollisuutena on kerätä sellaista tietoa asukkailta, joita erilaiset palautejärjestelmät, kuten asiakastyytyväisyyskyselyt, eivät kerro. Harva asukkaista

pystyy vastaamaan itse kyselyihin. Talotoimikunnan kautta asukailta saadaan kerättyä kokemusperäistä tietoa toiveista ja tarpeista.

Talotoimikunnan tapaamisissa tulisi hyödyntää enemmän erilaisia osallistavia menetelmiä. Esimerkiksi kuvien ja piirrosten käyttö, erilaiset näyttelyt ennen tapaamista palvelukeskuksen käytävillä ja niistä kerätyt kommentit, ryhmätyöskentelyn muodot ja vaikkapa teatterin keinot olisivat talotoimikunnalle hyödyllisiä. Yksi menetelmämuoto talotoimikunnalle olisi, että hoivakodeissa kerättäisiin tietoa arjen hetkissä asukailta ja tuotaisiin kootusti talotoimikuntaan. Kokoustilanne voi olla asukkaalle ja omaisellekin jännittävä. Usein myös kokoustilanne voi olla tutusta poikkeavassa ympäristössä. Asiat voisi koota vaikka ”lakanalle”, isolle paperille ja tuoda siten kokouksiin. Talotoimikunnan mahdollisuutena on myös teknologian hyödyntäminen. Yhä useampi tämän päivän vanhus on tottunut teknologian käyttäjä. Olisiko esimerkiksi videoneuvotteluyhteyden kautta mahdollista saada useampi osallistumaan talotoimikuntaan? Myös omaisten pitkien välimatkojen vuoksi tämä saattaisi mahdollistaa omaisten ja läheisten aktiivisemmän osallistumisen ja tuoda myös enemmän jatkuvuutta talotoimikuntaan.

Innovatiivisuutta olisi, jos talotoimikunnan kautta päästäisiin asiakaskeskeiseen palveluiden kehittämiseen. Kun mietitään uusia palvelumuotoja ympärivuorokautisen hoivan asiakkaille tai koko kaupungin vanhuksille, niin esimerkiksi talotoimikunta ja vanhusneuvosto otettaisiin jo heti alkuvaiheessa mukaan. Näin voisi syntyä täysin uudenlaisia, innovatiivisia palveluita, joita virkamiesvalmistelijat eivät osaa ottaa mukaan suunnitteluun. Joskus pienet innovaatiot ovat suuria. Hopun alueen talotoimikunnan kokouksessa syksyllä 2012 omainen ehdotti, että järjestetään joulukoriste-keräys. Keräys saavutti suuren suosion, koristeita tuli usea pahvilaatikollinen. Joulukossa vanhoja perinteisiä joulukoristeita, joita ei enää kaupoista saa. Joulukoristeke-räykseen yhdistettiin yhteinen joulukoristeluiltapäivä, jolloin asiakkaita ja heidän omaisiaan ja läheisiään pyydettiin kiinnittämään huomioita asiakkaiden kotien joulukoristeluun. Samassa yhteydessä järjestettiin pieni jouluinen yhteishetki glögin ja yhteislaulujen merkeissä. Tällä menetelmällä vaikutettiin kahteen asiaan: osallistettiin asiakkaita ja omaisia ja nostettiin esiin ajatusta, että asiakkaiden asunnot ovat koteja, jotka elävät samalla lailla vuodenaikojen ja juhlapyhien vaihteluissa, kuin ei-hoivan piirissä olevien ihmistenkin kodit.

Talotoimikunta tarjoaa käytännönläheisen mahdollisuuden ottaa asiakkaat mukaan suunnittelemaan palveluita ja virkistystoimintaa sekä kehittämään alueen ympäristöä viihtyisämmäksi. Kyseessä on käytännönläheinen toimintamalli, jossa asiakkaasta tulee toimija. Talotoimikunnan avulla on mahdollisuus vaikuttaa asenteisiin. Vanhus voi olla aktiivinen vaikuttaja hoivan tarpeestaan huolimatta. Talotoimikunta tarjoaa asiakkaille väylän osallistumiselle ja vaikuttamiselle. Talotoimikunta nostaa tätä näkökulmaa esiin niin omaisten, läheisten ja hoivatyöntekijöiden kuin yhteistyötahojenkin silmissä. Yhteistyötahoja ovat esimerkiksi kolmas sektori, yritykset ja muut kaupungin hallinnon alat. Talotoimikunnan kautta saadaan myös tietoa siitä, millaisia palveluita tulevaisuudessa odotetaan. Osallistumalla talotoimikuntaan vanhus kokee tulleen kuulluksi..

Uusien innovatiivisten palvelumuotojen kehittämiseksi on tarvetta vanhusten hoivassa. Uudenlaisten konstruktoiden kehittäminen vaatii luovuutta ja kykyä nähdä asiat toisin.

LÄHTEET

Valon juhlan mainos. 2013. Alueviesti. Kustannusliike aluelehdet Oy.

Clarkeburn, H. & Mustajoki, A. 2007. Tutkijan arkipäivän etiikka. Tallinna: Vastapaino, tekijät.

Cicero. 1992. Vanhuudesta, ystävydestä ja velvollisuuksista. Helsinki: WSOY.

Heimonen, S. 2007. Näkökulmia ikääntyvän psyykkiseen toimintakykyyn julkaisussa Pohjolainen, P., Sarvimäki, A. & Syrén I. (toim.) Toimintakykyä ja sosiaalista tukea iäkkäiden, omaisten ja työntekijöiden arjessa. Esityksiä VI gerontologian päivillä 4.-5.5. 2007. Oraita 3/2007. Ikäinstituutti.

Hirvonen, E. 2012. Tutkimus- ja kehittämismenetelmät. Luento Satakunnan ammattikorkeakoulun YTE12SP-opiskelijoille 13.12.2012.

Hopun alueen talotoimikunnan pöytäkirja 9.10.2012.

Järvinen, P. & Järvinen, A. 2004. Tutkimustyön metodeista. Tampere: Opinpajan kirja.

Kananen, J. 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kasanen, E., Lukka, K. & Siitonen, A. 1991. Konstruktiivinen tutkimusote liiketaloustieteessä. Liiketalouden aikakauskirja 3.

Kivinen, K. & Pajukoski, M. 2002. Toimijat, yhteistyö ja motivaatio teoksessa Tapaninen, A., Kauppinen, T., Kivinen, K., Kotilainen, H., Kurenniemi, M., & Pajukoski, M. Ympäristö ja hyvinvointi. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Kruuse, K. 2013. Hoitoa Sinua kuunnellen-hanke. Luento Attendon johtajapäivillä 7.11.2013.

Kuntalaki. 1995. L 17.3.1995/365.

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista. 2012. L 28.12.2012/980.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. 2000. L 22.9.2000/812.

Lukka K. 2000. The Keys issues of applying the constructive approach to field research “ teoksessa Reponen T. (toim.) Management expertise for the new millennium: in commemoration of the 50th anniversary of the Turku school of economics and business administration. Turku: Turku school of economics and business administration.

Metodixin www-sivut. Viitattu 4.9.2014. [Http://www.metodix.com](http://www.metodix.com).

Matilainen, J., Poutanen, E. & Susi, K. 2011. Ikäihmisten sosiaalinen toimintakyky ja toimijuus hoitokodissa. Hoitokodin asukkaiden kokemuksia Suomessa ja Espanjassa. AMK-opinnäytetyö. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Viitattu 15.8.2014.
https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/38169/Susi_Kati.pdf?sequence=1

Matthies, A-L. 2012. Demokratiaa ja laatua palveluihin, mallia ikäihmisten osallistumisesta teoksessa Alanen, J., Koponen, M. & Nevala, M-L. (toim.) Yhdessä enemmän hyvinvointia. Seinäjoki: I-PRINT OY.

Metsämuuronen, J. 2005. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Jyväskylä: Gummerruksen kirjapaino Oy.

Mikkola, A. 2005. Hyvä arki vanhuudessa? Toimintamalleja hengellisiä tarpeita huomioivaan vanhustyöhön. Kirkkopalvelujen julkaisuja, numero 11. Pieksämäki: Kirkkopalvelut ry.

Oksanen, P. 2013. Hoitoa Sinua kuunnellen-hanke. Kuule vanhuksen toive ja toteuta se. Yhteenveto vanhusten viikolla kootuista toiveista. Lähetetty 12.12.2013 11.16. Viitattu 12.7.2013.

Räsänen, R. 2011. Ikääntyneiden asiakkaiden elämänlaatu ympärivuorokautisessa hoivassa sekä hoivan ja johtamisen laadun merkitys sille. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Salminen, A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisuja. Opetusjulkaisuja 62. Julkisojohtaminen 4. http://www.uva.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf

Sastamalan kaupungin tiedotuslehti. 2014. Hyvän elämän Sastamala. Sastamala: Kustannusliike aluelehdet Oy.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2010. Hoitoa ja huolenpitoa ympäri vuorokauden, Ikähoiva työryhmän muistio. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2010:28. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 11.11.2012
http://www.stm.fi/julkaisut/nayta/-/_julkaisu/1554171#fi

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2013. Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2013: 11. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö & Kuntaliitto. Viitattu 13.9.2014.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=6511564&name=DLFE-26915.pdf

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2012a. Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisen kehittämisohjelman (KASTE) 2008-2011 arviointi. Loppuraportti. Helsinki: 2012. Viitattu 19.9.2014.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=5197397&name=DLFE-21605.pdf

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2012b. Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisen kehittämisohjelman KASTE 2012-2015. Helsinki: 2012. Viitattu 19.9.2014.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=5197397&name=DLFE-18303.pdf

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2011. Aina on oikea ikä! Aktiivisen ikääntymien ja sukupolvien välisen solidaarisuuden eurooppalainen teemavuosi 2012. Suomen kansallinen toimintasuunnitelma.. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja 2011:20. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö

Suomen perustuslaki. 1999. L 11.6.1999/731.

Tapaninen, A. & Kotilainen, H. 2002. Ympäristö on osa hyvinvointia teoksessa teoksessa Tapaninen, A., Kauppinen, T., Kivinen K., Kotilainen, H., Kurenniemi, M. & Pajukoski, M. Ympäristö ja hyvinvointi. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Tapaninen A., Kauppinen T. & Kivinen K. 2002. Mitä yhteistä ympäristöllä on hyvinvoinnin kanssa teoksessa Tapaninen, A., Kauppinen, T., Kivinen, K., Kotilainen, H., Kurenniemi M. & Pajukoski, M. Ympäristö ja hyvinvointi. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Tapaninen, A., Kauppinen, T., Kivinen, K., Kotilainen, H., Kurenniemi M. & Pajukoski, M. (toim.) Ympäristö ja hyvinvointi. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen www-sivut. Viitattu 12.9.2014.
<https://www.thl.fi>

Tester, S., Hubbard, G., Downs, M., Mac Donald, C. & Murphy, Joan. 2004. Frailty and institutional life. Berkshire: Open University press.

Vaarama, M. 2013. Ihmisarvoinen vanhuus. Saamelaisen vanhustyön kehittämispäivät 22.5.2013. Viitattu 1.8.2014.
http://www.sosiaalikallega.fi/hankkeet/pakaste2/sakaste/sakasteen-tapahtumakalenteri/saamelaisen-vanhustyon-kehittamispaivat-iii-22-5-2013-sajos-inari/Vaarama_220513.pdf

Vaarama, M. & Tiit, E-M. 2007. Quality of Life of Older Homecare Clients. Teoksessa Vaarama M., Pieper R. & Sixsmith A (toim.): Care-related Quality of Life in Old Age. Concepts, Models and Empirical Findings. New York: Springer, 168–195.

Valtioneuvosto. 2004. Ikääntyminen voimavarana - Tulevaisuusselonteon liiteraportti 5. 2004. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 33/2004.

Tilastokeskuksen www-sivut. Vastasyntyneiden elinajanodote. Viitattu 26.9.2014.
<http://pxweb2.stat.fi/Dialog/Saveshow.asp>

Vilkka, H. 2010. Toiminnallinen opinnäytetyö. Luento 12.2.2010. Luettu 22.7.2014.

Virtanen, P., Suoheimo, M., Lamminmäki, S., Ahonen, P. & Suokas, M. 2011. Matkaopas asiakaslähtöisten sosiaali- ja terveyspalveluiden kehittämiseen. Tekesin katsaus 281/2011. Helsinki: Tekes.

WHO. Towards a common language for functioning. Disability and health (ICF) Worlds Health Organisation, Geneva. 2002. Viitattu 25.8.2014.
<http://www3.who.int/icf/beginners/bg.pdf>

Wikipedia www-sivut. Sosiaalinen konstruktivismi. Viitattu 20.11.2013. <https://www.wikipedia.fi>

Talotoimikunnan käynnistämisen infokirje

HOPUN ALUEEN TALOTOIMIKUNTA

on aloittanut toimintansa syksyllä 2012.

Talotoimikuntaan kuuluvat Seniorikadun, Lemmenpolun, Itsenäisyydentien palveluasuntojen ja Hopun palvelukeskuksen asukkaat, omaiset ja hoitajat.

Talotoimikunnan tehtävänä on lisätä Hopun alueen ympäristön viihtyisyyttä ja kauneutta osallistumalla itse tekemiseen ja viemällä viestiä eteenpäin. Toivomme, että mielipiteemme otetaan huomioon alueen ympäristön suunnittelussa. Järjestämme erilaisia virkistystapahtumia alueen asukkaille. Kokouksia on muutamman kerran vuodessa.

Kiinnostuitko? Ota rohkeasti yhteyttä ja liity mukaan Talotoimikuntaan, toivotamme lämpimästi tervetulleeksi asukkaat, omaiset ja hoitajat sekä kaikki Hopun alueen kehittämisestä kiinnostuneet! Teemme mielellämme yhteistyötä myös yritysten kanssa. Otamme mielellämme vastaan myös lahjoituksia, jotka edesauttavat ympäristömme kauneuden edistämistä.

Seuraava kokous maanantaina 19.11.2012 kello 14 alkaen Hopun Unikko kokoustilassa.

Lisätietoja:

Osastonhoitaja Terttu Sulanne

p. 050-5350915, terttu.sulanne@sastamala.fi

Palveluohjaaja Mervi Marttila

p. 040-1342282, mervi.marttila@sastamala.fi

JOULUKORISTE- KERÄYS

**Tähän laatikkoon voit lahjoittaa
Joulukoristeita ja toimivia Jouluvaloja.**

**Lahjoitetut koristeet
käytämme kaunistamaan
koko Hopun alueen ympäristöä.**

Kiitos.

Kopun alueen

Joulukoristelupäivä

lauantaina 24.11.2012 kello 13 alkaen

Kopun alueen Talotoimikunta järjestää koko alueen yhteisen Joulukoristelu iltapäivän. Valmistelemme yhdessä koko alueelle (Seniorikatu, Lemmenpolku, Itsenäisyydentien palveluasunnot, Kopun palvelukeskuksen kodit) Joulutunnelmaa. Toivomme, että asukkaat ja omaiset yhdessä koristelevat Joulua koko Kopun alueen ympäristöön, niin koteihin kuin pihamaallekin.

Otamme mielellämme vastaan lahjoituksena ylimääräisiä Joulukoristeita ja toimivia valoja yhteisten tilojen koristeluun varten. Näitä varten löytyy keräyspiste Kopun palvelukeskuksen käytävältä.

Aloitamme koristeluillan yhteisellä Jouluisella glögihetkellä Kopun monitoimisalissa kello 13.

Lämpimästi tervetuloa!

HOPUN ALUEEN TALOTOIMIKUNTA

Talotoimikuntaan kuuluvat Seniorikadun, Lemmenpolun, Itsenäisyydentien palvelusuntojen ja Hopun palvelukeskuksen asiakkaat, omaiset ja hoitajat.

Talotoimikunnan tehtävänä on lisätä Hopun alueen ympäristön viihtyisyyttä ja kauneutta osallistumalla itse tekemiseen ja viemällä viestiä eteenpäin. Toivomme, että mielipiteemme otetaan huomioon alueen ympäristön suunnittelussa. Järjestämme erilaisia virkistystapahtumia alueen asukkaille.

SEURAAVA KOKOUS PIDETÄÄN

KESKIVIIKKONA 30.1.2013 KELLO 14.00 HOPUN UNIKKO-KOKOUSTILASSA.

(Huom. ajan muutos, ei 16.1.2013 vaan 30.1.2013)

TERVETULOAA!!

Joulumieli iloinen täyttää koko sydämen...

Hoivan alueen Talotoimikunta kiittää lämpimästi kaikkia asukkaita, omaisia, läheisiä, henkilökuntaa ja yhteistyökumppaneita, jotka ovat osallistuneet Joulun valmisteluun Hoivan alueella ja kiinnittäneet huomiota Yhteisen Ympäristömme Joulutunnelmaan.

Lämmön kiitos myös Musiikkimooottoreille ja Jokalle sekä kaikille 24.11.12 Joulun aloitukseen osallistuneille.

Rauhaista Joulun aikaa ja Onnea vuodelle 2013.

ILOISTA PÄÄSIÄISTÄ

**Hopun palvelukeskuksen Palmusunnuntain pientä pääsiäistapahtumaa
vietetään**

sunnuntaina 24.3.2013 kello 14 Monitoimisalissa.

**Jenni laulattaa muutaman pääsiäislaulun ja isompia virpojiakin on
liikkeellä...**

**Myös pienet virpojat ovat kovasti tervetulleita, heitä muistetaan
pääsiäismunin.**

Tapahtuman järjestää

Hopun alueen Talotoimikunta

Hopun alueen Talotoimikunta

Kokouksen esityslista

17.5.2013

Kello 13.30 alkaen

Kahvitarjoilu

Osanottajat: [Osanottajaluettelo]

1. KOKOUKSEN AVAUS

2. EDELLISEN KOKOUKSEN PÖYTÄKIRJA

3. KÄSITELTÄVÄT ASIAT

Ympäristöön liittyvät asiat

Ympäristökatselmuksen palaute 29.4.2013

Harrastustoimintaan liittyvät asiat

Vihtatalkoot 17.6.2013

Palveluihin liittyvät asiat

4. SEURAAVA KOKOUS

5. KOKOUKSEN PÄÄTTÄMINEN

**Hopun alueen Talotoimikunta
Kokouksen pöytäkirja 7.3.2013 kello 14**

Osanottajat: [Osanottajaluettelo]

1. Talotoimikunnan puheenjohtaja Terttu Sulanne avasi kokouksen
2. Käsiteltiin edellisen kokouksen muistio

3. KÄSITELTÄVÄT ASIAT

• **Ympäristöön liittyvät asiat**

Ympäristökatselmus 29.4.2013, seuraava Talotoimikunta katselmuksen jälkeen, jolloin palaute katselmuksesta

Pihatalkoot suunniteltu 18.5.2013

• **Harrastustoimintaan liittyvät asiat**

Pääsiäistapahtuma su 24.4. kello 14.

Jenni Sisto laulattaa yhteislauluja ja laulaa yksinlaulun

K-Supermarket Superi ja Huittisten Säästömarket lahjoittaneen makeisia

Päiväkodista ei saatu virpoja, Mervi ja Auli suunnittelevat virpomistapahtumaa

Tiedoksi: Kotien yhteinen harrastustoiminnan suunnittelu käynnistyy huhtikuussa 2013.

Talotoimikunnan ideoita kotien harrastustoimintaan:

- Käsityöt, käsityöpiirit, kangaspuiden käyttö
- Yhteistyö Taitokeskuksen kanssa, voisiko ostaa esimerkiksi työpaja-tyyppisesti? Rahoitus?
- Yrittäjien haasteketjut, jossa yritykset haastetaan suunnittelemaan viriketoimintaa vanhuksille. Entä jos yrityksillä olisi vapaaehtoistyötä? Helsingissä joidenkin firmojen työntekijät saavat käyttää 1-2 tuntia TYHY:n niin, että ovat vapaaehtoistyössä mukana. Rahoitusta toimintaan voisi kysyä yrityksiltä. Kyseessä kuitenkin pienet summat.

• **Palveluihin liittyvät asiat**

Ei käsitelty tässä kokouksessa

4. seuraava kokous sovittiin maanantaiksi 13.5.2013
5. Puheenjohtaja päätti kokouksen.

Terttu Priikillä on päässään yksi vapuksi tehty hassun hauska hattu. Hän on katsomassa sisartaan, Liisa Priikää, Anninpirtillä. Takana on Anninpirtin esimies Auli Kanerva.

Asukkaat vaikuttavat elämiseen

Tehostetussa palveluasumisessa kaikki ei tule ylhäältä. Anninpirtissä pidetään yhteispalaveri joka toinen viikko.

Sastamala ja Suomi ovat siirtyneet ikäihmisten asumispalveluissa paljolti ympärivuorokautista hoivaa tarjoavaan tehostettuun palveluasumiseen. Tämä varmistaa kodinomaisen asumisen omassa huoneessa, jonka voi sisustaa omilla tutuilla huonekaluilla. Ja mikä tärkeintä, asukkaat voivat vaikuttaa huomattavasti kaikkeen, mitä tehdään.

Vammalan Hopun entisellä vanhainkodilla on muun muassa Anninpirtti, jossa asuu parikymmentä ikäihmistä. Heillä on joka toinen viikko asukaskokous, jossa ruoditaan pirtin asioita.

"Eniten ehkä puhutaan ruoasta. Siitä tulee sekä kiitosta että moitteita. Asioista puhutaan suoraan, ihan siitä lähtien, miten kutakin on hoidettu. Pyrimme toteuttamaan kaikki asukkaiden esittämät parannusehdotukset", sanoo Anninpirtin esimies **Auli Kanerva**.

Hassun hauska hattukisa vapuksi

Viikko ennen vappua Anninpirtin asukkaat voimistelivat ja pitivät asukaskokouksen. Tällä kertaa paljon puhetta herätti tietenkin vapun juhlinta.

"Meillä oli hassun hauska hattukisa, jonka luomuksia esiteltiin. Lisäksi puhuim-

me vappujuhlista. Niissä oli sitten hieman ohjelmaa ja maljan nosto kesälle", kertoo Kanerva keskiviikon asukaskokousta.

Niitä ei pidetä turhaan. Auli Kanervan mukaan henkilökunta haluaa oikeasti tietää, mitä asukkaat ajattelevat kodistaan ja kuinka he viihtyvät siellä.

"Olennaista on, että saamme palautetta. Asukkaalta todella kiinnostaa kotinsa asiat. Palautteen perusteella olemme juuri siirtyneet käytäntöön, jossa kodissa kuolleen ikäihmisen omaisille lähetetään yhteinen suruadressi. Ennen ihminen vain kuoli, ja siitä ei sen enempää muille kerrottu."

"Hei, se on oikea koti"

Lähes unohtuiksi jääneissä vanhainkodeissa asuvalle henkilölle turvataan vuodepaikka. Se voi vaihtua tarpeen mukaan huoneesta toiseen. Lisäksi samassa huoneessa voi asua toinenkin henkilö.

"Tästä johtuen vanhainkotihoidossa asukkaalla ei ole mahdollisuutta esimerkiksi kalustaa huonetta samalla tavoin tehostetussa palveluasumisessa", valaisee eroa Sotesin asumispalvelujohtaja **Marketta Roinisto**.

Tehostettu palveluasuminen voi asiakkaalle olla halvempaa, saman hintaista tai kalliimpaa kuin vanhainkotihoito. Laitoksessa on yksi kuukausimaksu, joka kattaa

kaiken. Tehostetussa palveluasumisessa asukas vuokraa huoneen ja maksaa tarvitsemistaan palveluista erikseen.

"Hoivamaksu määräytyy henkilön varojen mukaan. Tämä tarkoittaa sitä, että jokaisella on mahdollisuus asua joko vanhainkodissa tai tehostetun palveluasumisen yksikössä taloudellisesta tilanteesta riippumatta", muistuttaa Roinisto.

"Hei, se Anninpirtti on oikea koti", vakuuttaa erään vanhuksen omainen.

Vain yksi vanhainkoti

Sastamalassa on enää vain yksi vanhainkoti. Se on Kiikan vanhainkoti, jossa on 32 pitkäaikaipaikkaa ja kolme lyhytaikaipaikkaa.

Tehostetun palveluasumisen asuntoja Sastamalalla on 183. Asuntoja on:

- Rauhankoti Mouhijärven alueella
 - Pehulakoti ja Niittyvilla Äetsän alueella
 - Ilola Kiikoisten alueella
 - Hopunkalliolla, Anninpirtissä, Taimintuvalla ja Jussinkodissa Vammalan alueella
- Sotesin hoitoon kuuluu myös Kaisankoti Punkalaitumella.